

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Bakalářská práce

**VYBRANÁ TVORBA MILOŠE KRATOCHVÍLA
VE VOLNOČASOVÉ VÝCHOVĚ KE ČTENÁŘSTVÍ**

Autor práce: Natálie Milfortová

Vedoucí práce: doc. PhDr. Helena Zbudilová, Ph.D.

Studijní program: Pedagogika volného času

Forma studia: prezenční

2023

Prohlašuji, že jsem autorkou této kvalifikační práce a že jsem ji vypracovala pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Datum: 21. března 2023

.....
Natálie Milfortová

Děkuji vedoucí mé bakalářské práce doc. PhDr. Heleně Zbudilové, Ph.D. za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Mé poděkování patří také paní vychovatelce Bc. Simoně Štojdlové ze Základní školy Emy Destinové v Českých Budějovicích za vstřícnost při realizaci praktické části. V neposlední řadě bych chtěla poděkovat mé rodině a blízkým za podporu při studiu.

Obsah

ÚVOD.....	6
1 Životopis Miloše Kratochvíla	8
1.1 Inspirace autora	9
2 Dětská literární tvorba Miloše Kratochvíla	11
3 Rozbor vybraných děl autora	13
3.1 Už sněží, už chumelí! aneb Mikulášek, Ježíšek, pan Vrána a my (2000, 2010)	13
3.2 Čaroděj z nafukovacího stromu (2008, 2021)	14
3.3 Skřítek z obrovky kapsy (2009, 2019)	14
3.4 Modrý Poťouch (2010, 2019, audio kniha 2022)	15
3.5 Kočkopes Kvido (2011, 2015)	15
3.6 Hloupežníci (2011)	16
3.7 Poťouši a zloděják (2013)	16
4 Literární ocenění autorovy tvorby	17
5 Oblíbený literární žánr autora a jeho specifika.....	18
6 Charakteristika cílové skupiny – mladší školní věk	19
7 Vybrané metody práce s textem.....	22
7.1 Klíčová slova	22
7.2 Zpřeházené věty	22
7.3 Metoda ANO x NE	22
7.4 Metoda pětílístku	22
7.5 Zpětná vazba	23
8 PRAKTICKÁ ČÁST	24
8.1 Charakteristika zařízení	24
8.2 Příprava na čtenářskou lekci Knižní rozjímání I.....	24
8.3 Příprava na čtenářskou lekci Knižní rozjímání II.....	26
8.4 Příprava na čtenářskou lekci Knižní rozjímání III.....	29
8.5 Příprava na čtenářskou lekci Knižní rozjímání IV.	30
8.6 Průběh čtenářských lekcí Knižní rozjímání ve školní družině.....	32
PRACOVNÍ LISTY	34
9.1 Charakteristika pracovních listů	34

9.2 Řešení pracovních listů.....	36
ZÁVĚR.....	37
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ.....	39
SEZNAM PŘÍLOH.....	42
PŘÍLOHY	43
ABSTRAKT.....	57
ABSTRACT.....	58

ÚVOD

Čtení knih nás provází již od útlého věku. Nejmenší děti si začínají prohlížet obrázková leporela, díky kterým se učí poznávat první zvířata, rostliny nebo názvy členů rodiny. Rodiče jsou v životě dítěte nejdůležitějšími činiteli, kteří dítěti mohou být nápomocni k vytvoření vztahu ke knihám. Předčítáním a následným čtením dítě získává nové informace, slovní zásobu a jeho způsob myšlení dostává nový rozměr. Získává předpoklady pro lepší ústní a písemný projev či fantazii a představivost. Ty se projevují v podrobné představě knižní postavy (jeho vzhledu, charakterových vlastností). Pokud si děti vytvoří pozitivní vztah ke knihám již od útlého věku, knihy je mohou dále hlouběji ovlivňovat i s nástupem povinné školní docházky. Dítě může získat předpoklady pro správný rozvoj řeči a předpoklad vyšší koncentrace. S lepší identifikací kladného literárního hrdiny děti nachází také první vzory, snaží se hrdiny napodobit a touží být jako oni. Naopak záporné knižní postavy nepodporují a emocionálně prožívají jejich negativní chování.

V této digitální době je stále důležité dětem zdůrazňovat smysl a hodnotu knih. Ukazovat jim, že čtení může být podáváno nenásilnou a zábavnou formou a že knihy nejsou pouze učebnice ve školních lavicích. O zábavný a zároveň poučný knižní obsah usiluje také autor Miloš Kratochvíl. Tento spisovatel převážně dětské literatury, televizní scénárista, redaktor a básník má na svém spisovatelském kontě již přes 30 dětských prozaických a básnických děl. Jeho knihy jsou doplněné bohatými ilustracemi, které děti nutí k neustálému přemýšlení o příběhu a o životě literárních hrdinů. Jeho literární díla se dají využít jako kvalitní literární prostředek ve volném čase dětí.

Moje bakalářská práce se jmenuje *Vybraná tvorba Miloše Kratochvíla ve volnočasové výchově ke čtenářství*. Práce bude mít 2 části – teoretickou a praktickou. Hlavním cílem práce je představení vybrané tvorby autora a její využití v praxi při volnočasové výchově ke čtenářství.

Pro tvorbu čtenářské lekce a sady metodických a pracovních listů jsem si vybrala sedm děl. Důvodem výběru jsou klíčová témata, která se autor snaží prostřednictvím jednotlivých příběhů předat a jež považuji za důležitá pro osobnostní rozvoj dětí. Autor poučnou i hravou formou v textech vyzdvihuje hodnoty, jako jsou láska ke všem živým tvorům, teplo domova, důležitost přátelství, dobrosrdečnosti a pravdomluvnosti. Jedná se o díla *Skřítek z obrovky kapsy* (2009, 2019), *Už sněží, už chumelí! Aneb Mikuláš, Ježíšek, pan vrána a my* (2000, 2010), *Modrý Poťouch* (2010, 2019, audio kniha 2022), *Potouši a zloděják* (2013), *Hloupežníci* (2011), *Kočkopes Kvído* (2011, 2015) a *Čaroděj z nafukovacího stromu* (2008, 2021).

V teoretické části bude zachycen životopis a tvůrčí inspirace autora, představení jeho literární tvorby pro děti a rozbor vybraných děl, která budou využita v praktické části. Budou zde zmíněna literární ocenění autorovy tvorby a jeho oblíbený literární žánr. Nebude vynechána charakteristika cílové skupiny. Bude se jednat o děti mladšího školního věku. Dále zde budou popsány metody práce s textem, jejichž aplikaci nalezneme při úlohách v pracovních listech.

V praktické části budou popsány přípravy na celkem čtyři čtenářské lekce, které nesou souborný název *Knižní rozjímání*. Bude vypracována sada metodických a pracovních listů, která bude ověřena dětmi ve volnočasovém školském zařízení. Cílem čtenářské lekce je získání dovedností z oblasti výchovy ke čtenářství, dramatické,

výtvarné a hudební výchovy i komunikačních dovedností. Děti si absolvováním čtenářských lekcí také zlepší ústní a písemný projev, upevní dovednost týmové spolupráce apod. Nelze opomenout, že cílem je také prostřednictvím různorodých metod práce s textem dokázat dětem, že s knihou se může pracovat hravou formou a že čtení se může stát kvalitním prostředkem trávení volného času.

Ověření čtenářských lekcí a jejích metodických a pracovních listů proběhne ve školní družině na Základní škole Emy Destinové v Českých Budějovicích. V tomto zařízení jsem již působila v rámci své praxe.

Věřím, že má bakalářská práce bude přínosná nejen pro mne, ale že nalezne využití a inspiraci také u pedagogů, kteří se chtějí věnovat výchově ke čtenářství u dětí mladšího školního věku ve volném čase.

1 Životopis Miloše Kratochvíla

Miloš Kratochvíl, spisovatel převážně dětské literatury, televizní scénárista, redaktor a básník, se narodil 6. ledna v Praze na Vyšehradě. Kratochvíl tvrdí, že na Vyšehradě strávil pouhé tři dny, protože zde byl v porodnici. On sám se spíše považuje za rodáka z Černošic.¹ Po absolvování průmyslové školy se rozhodl pro studium žurnalistiky na Univerzitě Karlově. Studium nedokončil.²

Později začal psát převážně texty k písničkám. Živil se jako sportovní redaktor. Spisovatelem z povolání a scénáristou se oficiálně stal v roce 1980. Od svých sedmnácti let začal zveřejňovat texty k písním, povídkám, veršům, a fejetonům. V současnosti má na svém kontě více než 60 televizních scénářů nejen pro děti, ale pro dospělé. To, že mají Kratochvílovy básně úspěch, si ověřil hlavně na dětských čtenářích, kteří pravidelně četli a odebírali dětské časopisy *Mateřídouška* a *Sluníčko*. Děti si v těchto časopisech zamilovaly hlavně strany obohacené Kratochvílovými verši a všemožnými dětskými vtipky. Autor je ženatý a v současné době žije v Černošicích.³

Pochází z rodiny, ve které nikdo nemá umělecké nadání a sklony. Jeho děda byl zedníkem, matka úřednicí a otec pracoval jako účetní. První impuls, co se týká vztahu ke knihám, nastal zhruba v šesti letech. Zejména na jaře a na podzim trpěl astmatem. Zdravotní komplikace spojené se špatným dýcháním pro něj znamenala dlouhá období proležená v posteli. Toto období Kratochvíla přimělo číst knihy s cílem zapomenout na nepříjemnou situaci, ve které se nacházel, a uniknout tak do lepšího světa plného bezbřehé fantazie.⁴

Leporelo s názvem *Na poli a v lese* byla oficiálně první kniha, kterou sám přečetl. Zajímavé je, jaké útržky si v paměti Miloš Kratochvíl z tohoto leporela dochoval: „*Nevím, kdo leporelo napsal a nakreslil, ale básničku z první strany si pamatuji dodnes.*”⁵ Leporelo je podle něj hlavní a vstupní brána do knižního světa. Tvrdí, že když dítě touto bránou prvně vejde a zjistí, že mu čtení něco přináší, je vysoká pravděpodobnost, že se z něj stane budoucí čtenář. To je důvodem, proč Miloš Kratochvíl rád píše básničky do leporel. Dodnes vytvořil deset leporel, na kterých si dal výrazně záležet.⁶

Když byl Miloš Kratochvíl malý, byly mu jeho rodiči předčítány pohádky. Nejčastěji se jednalo o pohádky Karla Jaromíra Erbena a Boženy Němcové. K Erbenově *Zlatovlásce* ho nejvíce lákaly nápadité a krásné ilustrace od českého ilustrátora a malíře Artuše Scheinera. Dle Kratochvíla jsou ilustrace v dětské knize nezbytnou a významnou složkou. Jsou prvotním impulsem toho, čeho si dítě na knížce všimne ze všeho nejdřív, když knihu vezme do ruky.⁷

¹ Hutařová, I., Hanzová, M. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. Praha: Tauris, 2003, s. 78.

² *Miloš Kratochvíl* [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-6462-milos-kratochvil>

³ *Česko spisovatelé: Kratochvíl Miloš* [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: https://citarny.com/index.php?option=com_content&view=article&id=466:kratochvil-milo&catid=28:esko-spisovatele

⁴ Hutařová, I., Hanzová, M. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. Praha: Tauris, 2003, s. 77.

⁵ Tamtéž, s. 78.

⁶ Tamtéž, s. 79.

⁷ Tamtéž, s. 78.

Miloš Kratochvíl u četby pohádek dlouho nevydržel. Na pohádkách mu nejvíce vadila krutost, kterou z nich cítil. Kdyby si měl vybavit nejoblíbenější knihu svých prvních čtenářských let, bylo by to rozhodně dílo *Bubáci a hastrmani* (1993)⁸, které vyniká svým laskavým humorem a specifickými absurdními situacemi. Tato kniha ho svým obsahem a humornými příběhy ovlivnila natolik, že se pro něj stala jakýmsi slabikářem. Kratochvíl usiluje o to, aby v žádné z jeho pohádek nikdo neumřel. Hlavní postavy jsou převážně rozumné, bystré a vtípné. Hlavním trestem darebáků je znemožnění či zesměšnění.⁹

1.1 Inspirace autora

V současné době se Miloš Kratochvíl potýká se zdravotními problémy souvisejícími se zhoršením zraku. Inspiruje se americkým spisovatelem Jamesem Thurberem, který tvrdí, že „*Co spisovatel vnímá, jsou právě handicap.*”¹⁰ Tohoto autora Kratochvíl velmi obdivuje.¹¹ Měl období, kdy rád četl cestopisné knihy L. M. Pařízka. V tomto období se toužil stát spisovatelem.¹²

Hezké vzpomínky Kratochvíla spojují s výukou zeměpisu, nikoliv s hodinami českého jazyka na střední škole. Jako negativní vnímá to, že v hodinách českého jazyka museli mít na knihy pevně stanovený názor, s čímž on sám nesouhlasil. „*Myslím, že se tím podařilo mnoho dětí od literatury odradit, a z poslušných žáků, píšících ukázněné slohy – úvod, stať a závěr, se spisovatelé nestali. Byla to taková doba. Bohužel. Tehdejší školní osnovy dbaly na to, abychom nebyli příliš bohatí. Každý, kdo si knihy zamiluje, se bohatým stane.*”¹³ Tím, že už samotné dítě pozná svět knih, vchází do světa moudrých myšlenek, inspiruje se všemožnými názory a pravdami, kterými může poměřovat to, jak vidí svět a lidi kolem sebe, své jednání, svou osobnost a také svou morální hodnotu.¹⁴

V současnosti autor vzor ani inspiraci mezi současnými spisovateli nehledá. Nehledá mezi nimi dokonce ani přátele. Tvrdí, že se s nimi v čase po psaní nechce bavit o něčem, co sklouzává znovu k tematice tvorby. Stojí si za tím, že pokud chce člověk něco napsat, je pro to nejlepší samota. Nejlepší možnost, jak by podle Miloše Kratochvíla mohl poznat spisovatel dalšího spisovatele, je přečíst si jeho knihy, pozorně je vnímat a stát se tak jeho vnímavým čtenářem.¹⁵ Jak sám Kratochvíl praví: „*Čtenářům se spisovatel rozdává, ale proč by se měl nějakým vyprávěním rozdávát jiným spisovatelům? Takže kdybych se měl setkat s některým z mých oblíbenců autorů, šel bych s Janem Skácelem do vinic nad Pavlov a povídal bych si s ním o vině a o Pálavě, a s Otou Pavlem bych byl rád na Křivoklátsku u Berounky a bavili bychom se jen o rybách.*”¹⁶

Mezi denní rituály Kratochvíla patří čtení, bez kterého už si nedovede představit život. Nejlépe se mu čte mezi desátou hodinou večer a půlnocí a nejraději má více

⁸ LADA, J. *Bubáci a hastrmani*. Praha: Albatros, 2010. 12 s.

⁹ Hutařová, I., Hanzová, M. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. Praha: Tauris, 2003. s. 78.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž

¹² Tamtéž

¹³ Tamtéž, s. 78-79

¹⁴ Tamtéž

¹⁵ Tamtéž, s. 79.

¹⁶ Tamtéž

rozečtených knih, aby si mohl vybrat dle svého momentálního naladění, ke které knize se ten den vrátí. Přiznal, že mimo své rozečtené knihy má u sebe ještě několik „hojivých“ knih. Miloš Kratochvíl o těchto knihách prohlásil, že jsou to knihy, „*které mají sílu léku*“¹⁷. Mezi tyto knihy by zařadil například *Pábitelé*, *Tři muži ve člunu* či díla od Smoljaka, Svěráka či Poláčka. Tato díla by Kratochvíl mohl přečíst nespočetněkrát, nejde mu však o samotný děj. Na těchto mistrovských dílech si vychutnává gradaci humoru, s jakým jsou knihy psány, rytmus, jakým jsou knihy vyprávěny či libozvučnost samotných vět. Přehry jsou také jedním z hlavních prvků, které Kratochvíl na těchto dílech dokáže ocenit. Pokud knize něco z výše jmenovaného chybí, například vinou špatného překladu, má velký problém ji dočíst. Mnoho lidí čte knihy s očekáváním, jak dopadne jejich oblíbená hlavní postava, Kratochvílovi tato jistá očekávání chybí. Samotné téma ho většinou nemá problém zaujmout, avšak kostrbatý text je hlavní problém, přes který se dále nedostane.¹⁸

¹⁷ Tamtéž

¹⁸ Tamtéž

2 Dětská literární tvorba Miloše Kratochvíla

Autor se zabývá především tvorbou knih pro děti. Nejčastěji píše pohádky, básničky a fejetony.¹⁹

Próza pro děti

Dětská próza, kterou se autor zabývá od roku 1994, zahrnuje 28 knižních titulů. Autor píše pro čtenáře mladšího školního věku.

Přehled Kratochvílovy dětské prózy pro nejmenší čtenáře:

- *Králi, já mám nápad* (1994)
- *Už sněží, už chumelí! aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my* (2000, 2010)
- *Jak chtěl být Honza peciválem* (2000, 2011)
- *Rybáři a Hastrmani* (2006, 2012)
- *Františkovy pohádky z Kouzelné školky* (2006)
- *Františkova velká kniha pohádek* (2007, 2016)
- *Čaroděj z nafukovacího stromu* (2008, 2021)
- *Omyl děda Vševěda* (2008)
- *Skřítek z obrovky kapsy* (2009, 2019)
- *Draka je lepší pozdravit aneb o etiketě (jako spoluautor s D. Krolupperovou)*, (2009, 2016)
- *Strašibraši, aneb tajemství věže v Kamsehrabech* (2010, 2022)
- *Fanfárie* (2010, 2016)
- *Kouzelné soboty* (2010)
- *Hloupežníci* (2011)
- *Kočkopes Kvído* (2011, 2015)
- *Školníci* (2012)
- *Zajatci stříbrného slunce* (2015)

Přehled Kratochvílovy prózy pro děti od 8-10 let:

- *Rybáři a hastrmani* (2006, 2012)
- *Pachatelé dobrých skutků 1: Puntikáři* (2009, 2021)
- *Pachatelé dobrých skutků 2: Ducháři* (2009, 2014 zvukový záznam, 2021)
- *Pachatelé dobrých skutků 3: Kouzláci* (2010)
- *Modrý Poťouch* (2010, 2019, 2022)
- *Pachatelé dobrých skutků 4: Bouráci* (2011)
- *Pachatelé dobrých skutků 5: Klofáci* (2011)
- *Poťouši a zloděják* (2013)
- *Prázdniny blbce číslo 13 aneb Jak jsme zachraňovali svět* (2014, 2015, 2021)
- *Inspektor Vogo* (2017)

¹⁹ MILOŠ KRATOCHVÍL: *životopis a práce* [online]. 2. 5. 2009 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/bibliografie.html>

Poezie pro děti

V oblasti poezie pro děti, kterou se autor zabývá od roku 2000, figuruje 9 básnických sbírek.²⁰

Přehled jeho básnických sbírek:

- *Potkal kočkodán kočkonora (2000)*
- *Hodina smíchu (2000)*
- *Zapište si za uši (2001)*
- *Deset malých Bohoušků (2002)*
- *Létající koště (2003)*
- *Pes nám spadla (2012)*
- *Kouká roura na kocoura (2014)*
- *Slavné pohádky s oponou (2017)*
- *Proč nehraje King Kong ping-pong (2019)²¹*

²⁰ MILOŠ KRATOCHVÍL: *životopis a práce* [online]. 2. 5. 2009 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/bibliografie.html>

²¹ Tamtéž

3 Rozbor vybraných děl autora

Pro analýzu vybraných děl jsem si zvolila prózu, konkrétně žánr pohádky. Výstižná ponaučení plynoucí z konkrétních děl jsou důvodem, proč jsem si je zvolila k rozboru. Autor ve vybraných knihách vyzdvihává fakt, že všechny literární postavy mají nárok na přátelství, lásku a přijetí bez ohledu na to, kým jsou. Nehledá význam v bohatství a nesoudí postavy. Kratochvíl vyzdvihuje význam charakteru a jednání postav. V pohádkových příbězích vede hrdiny cestou za poznáním. Vše vždy dobře dopadne a hlavní postavy se o sobě dozví mnoho nových, poučných a inspirativních informací. Autor v dílech klade důraz na dodržování základních morálních principů. Pokud nejsou dodržovány, postavy jsou vždy potrestány.²² Knihy v sobě ukrývají mnoho autentického vyprávění a humoru. V dílech se vyskytují slovní hříčky a bohaté jazykové prostředky.

3.1 Už sněží, už chumelí! aneb Mikulášek, Ježíšek, pan Vrána a my (2000, 2010)²³

Knihy je rozdělena do 22 krátkých kapitol. Ilustrátorem je Josef Paleček. Je určena nejmladším čtenářům.²⁴

Vypravěčem a hlavním hrdinou této knihy je malý Dušan. Žije v domě se svou matkou, otcem a čtyřletou sestrou Bárou. V knize líčí příběhy, jež se odehrávají v předvánočním a vánočním čase. Dušan v knize zmiňuje období Mikuláše: „*Jak se blížil večer, tak jsem si připadal čím dál míň hodný a víc a víc jsem se bál. Bára asi taky, protože měla v obličeji barvu, jako když jednou snědla zelený šunkový salám. A když pak vletěl do kuchyně čert, začali jsme s Bárou vrískat jeden víc než druhý.*”²⁵ V závěru příběhu se Dušan dozvěděl, že spravedlivého člověka čert neunes a že čert není tak zlý, jak si mnoho dětí myslí.

Nejmenší čtenáři se v díle dozví více o vánočních rodinných zvycích nebo o způsobu vyrábění betlému. Kratochvíl poukazuje na to, že Vánoce a období adventu jsou obdobími společně stráveného času rodiny. Jak v knize pravil Dušan: „*Já bych toho chtěl! Ale vlastně jak kdy. Někdy strašně moc, ale někdy třeba jen aby mě maminka pochválila a táta měl dobrou náladu.*”²⁶

²² ROUSOVÁ, Andrea. *Pohádková tvorba Miloše Kratochvíla* [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/kytbd/Pohadkova_tvorba_Milose_Kratochvila.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Milena Šubrtová, Ph.D.

²³ KRATOCHVÍL, Miloš. *Už sněží, už chumelí, aneb, Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. 1. vydání. Praha: Amulet, 2000, 96 s.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Vyd. 2., v Tritonu 1. Praha: Triton, 2010, 102 s.

²⁴ KRATOCHVÍL, Miloš. *Už sněží, už chumelí, aneb, Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. 1. vydání. Praha: Amulet, 2000, 96 s.

²⁵ KRATOCHVÍL, Miloš. *Už sněží, už chumelí, aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Praha: Amulet, 2000. s. 18.

²⁶ KRATOCHVÍL, Miloš. *Už sněží, už chumelí, aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Praha: Amulet, 2000. s. 45.

3.2 Čaroděj z nafukovacího stromu (2008, 2021)²⁷

Dílo se proslavilo jako Večerníček. Je rozděleno na třináct jednotlivých kapitol psaných er-formou. Knihu ilustroval Luděk Bárta. Je určena pro začínající čtenáře.²⁸

Hlavní postavou je čaroděj Honzula, který bydlí na okraji Klouzkové paseky Halounského lesa přímo v nafukovacím stromě. Je dobrosrdečný a pomáhá zvířátkům v lese. Pomocí kouzel toho dokáže mnoho napravit a nikomu by neublížil. Další postavou je pan hajný Votava a zajíc Ondřej. Zajíc je jediný, kdo nenavštěvuje nafukovací strom. Je příčinou mnoha starostí a problémů hajného Votavy a také jeho ženy Andulky. Když chtěl hajný Votava zajíce vyléčit, kouzlo se nevyvedlo, jak mělo a z Ondřeje se stal namyšlený a příliš sebevědomý zajíc. Od napravování chyb je tu však Čaroděj Honzula z nafukovacího stromu, který pomůže všem hodným lidem i zvířatům.²⁹

Příběh poukazuje na to, co vše se může stát s osudem hrdiny, když není spokojen s tím, co má a chce více. Autor v knize propojuje prvky fantazie a kouzel obohacené o klíčové hodnoty, kterými jsou dobrosrdečnost a vděčnost.

3.3 Skřítek z obrovky kapsy (2009, 2019)³⁰

Knihy je psána er-formou. Ilustrována je Sylvou Francovou. Je určena pro děti od 6 let.³¹

Hlavní postavou je obr Helemes a skřítek Jejda. Spontánní kýchnutí obra Helemese vedlo k tomu, že si sáhl do kapsy pro papírový kapesník. Zjistil, že z kapsy vyhlédl skřítek Jejda. Obr byl touto situací překvapený a jeho prvotní reakce zněla: „*Jejda! Helemese!*”³² A tak vznikla jejich jména. Helemes byl velikánský, silný a vysoký obr, dohlédl až do velké dálky a vše byl zvyklý měřit podle své velikosti. Myslel si, že když je velký, automaticky dokáže vše, na co jen pomyslí, zvládne kohokoliv porazit a všichni se ho budou bát. Skřítek Jejda je maličký, avšak dobrosrdečný a hodný. Na rozdíl od Helemese věděl, že vše má své nevýhody i výhody, a to, jestli je někdo silný, malý, hubený anebo tlustý, nevypovídá nic o jedinci a jeho povaze. Tato dvojice mezi sebou zprvu neustále soutěžila a poměřovala své síly, kdo je nebojácnější, rychlejší nebo dohlédne do větší dálky či rychleji postaví svůj vlastní dům. Helemes si začal uvědomovat, že být obrem není vždy výhodou a že skřítek je jeho opravdový kamarád. Stali se z nich nerozluční přátelé, kteří zažili spoustu dobrodružství a legrace, a navzájem se od sebe učili.³³

Knihy je originální, zábavná a poučná. Plyne z ní ponaučení, že v životě není důležitá převaha velikosti a fyzické síly, ale dobrosrdečnost, láska, pravé přátelství a srdce na správném místě.

²⁷ KRATOCHVÍL, Miloš. *Čaroděj z nafukovacího stromu*. 1. vydání. Praha: Fragment, 2008, 123 s.
KRATOCHVÍL, Miloš. *Čaroděj z nafukovacího stromu*. 2. vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2021, 90 s.

²⁸ KRATOCHVÍL, Miloš. *Čaroděj z nafukovacího stromu*. 1. vydání. Praha: Fragment, 2008, 123 s.

²⁹ *Čaroděj z nafukovacího stromu* [online]. [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/carodej-z-nafukovaciho-stromu-13885>

³⁰ KRATOCHVÍL, Miloš. *Jejda a Helemes: skřítek z obrovky kapsy*. 1. vydání. Praha: Portál, 2009, 102 s.
KRATOCHVÍL, Miloš. *Skřítek z obrovky kapsy*. 2. vydání. Praha: Euromedia Group, 2019, 98 s.

³¹ KRATOCHVÍL, Miloš. *Skřítek z obrovky kapsy*. 2. vydání. Praha: Euromedia Group, 2019, 98 s.

³² KRATOCHVÍL, Miloš. *Skřítek z obrovky kapsy*. 2. vydání. Praha: Euromedia Group, 2019, s. 9.

³³ KNIHY MILOŠE KRATOCHVÍLA: [online]. [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/KNIHY.html>

3.4 Modrý Poťouch (2010, 2019, audio kniha 2022)³⁴

Knihy je psána v er-formě. Dílo ilustrovala Markéta Vydrová. Je doporučena dětem od osmi let.³⁵ V roce 2011 autor napsal z této knihy příběh s názvem *Zuzanka a Modrý Poťouch* (2011).³⁶

Hlavní postavou knihy je holčička Zuzanka a staříčkový profesor Jindáček. Příběh se odehrává ve čtvrti Dolního Městečka, která nese název Potměchy. Tato čtvrť je známá mnoha pověstmi spojenými se starými strašidly. Ta jsou vymyšlená. Když šla Zuzanka jednoho dne ze školy okolo místní restaurace, spatřila číšníka. Vyděšeně sledovala zmrzlinový pohár, jež číšníkovi uletěl z podnosu. Po jejím škodolibém smíchu nad touto situací se narodil Modrý Poťouch. „*Usadil se na krku Zuzance. Poťouch nesnesl, aby někomu bylo hezky. A už vůbec ne slastně, nebo dokonce blaženě!*”³⁷ Modrý Poťouch bylo tedy první strašidlo, se kterým měla Zuzanka zkušenost. Toto podivné modré stvoření způsobilo hádku v celé rodině a poté i v celém domě, kde Zuzanka se svou rodinou bydlí. Zuzanka se spolu s profesorem Jindáčkem podrobněji začala zajímat o strašidla. K nejhorším strašidlům patří Hákonoš, Přík a Uráž, která negativně ovlivňují vztahy lidí a říká se jim obecně Rozkmoťidla. Nebezpeční jsou i Matohlavové, ke kterým se řadí například Poťouch, jež patří k těm nejhorším.³⁸

Autorem pojmenovaná Rozkmoťidla, jež jsou v knize znázorňovaná, jsou symbolem špatných vlastností lidí, například závist, lakomství či poťouchlost. Autor zde poukazuje na skutečnost, že pokud si lidé své chyby, špatné chování či vlastnosti uvědomí a přiznají, strašidla z nich sestoupí. Už je neškrť, protože svůj cíl splnila.

3.5 Kočkopes Kvido (2011, 2015)³⁹

Knihu ilustrovala Markéta Vydrová. Je určena dětem od sedmi let.⁴⁰

Hlavní postavou knihy je žákyně druhé třídy Týna, která se cítí osaměle. Dožaduje se u rodičů domácího zvířátka, o které by se mohla starat. Chtěla by kočku, psa nebo papouška. Týna se rozhodla, že si vytoužená zvířata alespoň nakreslí. Výkresy se jí však nepovedly, a tak je vyhodila do koše. Najednou se stalo něco, co nečekala. „*Z koše se vykutálela koule ze zmuchlaných výkresů. Zašustilo to v ní pořádně hlasitě, rozbalila se – a jako z vajíčka se z ní vyklubalo pořádné stvoření.*”⁴¹ Týna ho pojmenovala Kvido. Reakce rodičů byla však negativní, protože Kvido se nepodobal vzhledem psovi, kočce ani papouškovi. V knize se objevuje téma xenofobie, jež představuje strach z něčeho nového a neznámého. Zde se jedná o nového mazlíčka (kočkopsa) a strach z reakcí sousedů a známých. Tatínek se bojí o své místo v bance, a tak dají spolu s maminkou

³⁴ KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Poťouch*. 1. vydání. Praha: Triton, 2010, 110 s.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Poťouch*. 2. vydání. Praha: Triton, 2019, 110 s.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Poťouch* [1 audiokniha (1 hod., 59 min.)]. Praha: Témbr, 2022. Nezkřácená audiokniha ve formátu mp3.

³⁵ KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Poťouch*. 1. vydání. Praha: Triton, 2010, 110 s.

³⁶ KRATOCHVÍL, Miloš. *Zuzanka a Modrý Poťouch*. Praha: Triton, 2011, 14 s.

³⁷ KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Poťouch*. Praha: Triton, 2010. s 15

³⁸ ŠIMEČKOVÁ, Marta. *Dejte si pozor na rozkmoťidla*: Recenze: Knihy pro děti a mládež [online]. 18. 8. 2011 [cit. 2022-11-12]. Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-deti-a-mladez/1375-modry-potouch>

³⁹ KRATOCHVÍL, Miloš. *Kočkopes Kvido*. Praha: Knižní klub, 2011, 171 s.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Kočkopes Kvido*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015, 171 s.

⁴⁰ KRATOCHVÍL, Miloš. *Kočkopes Kvido*. Praha: Knižní klub, 2011, 171 s.

⁴¹ KRATOCHVÍL, Miloš. *Kočkopes Kvido*. Praha: Euromedia Group, k. s. - Knižní klub, 2011. s. 20.

Kvídovi vybrat, zda se cítí být více psem či kočkou. Kvído se všem snažil ukázat, že je užitečný. Nejprve se snažil poznat, kým vlastně je. Když je kočkopes, cítí se být šťastný.

Z této knihy vyplývá ponaučení, že v životě je důležitá láska, sounáležitost a přátelství.

3.6 Hloupežníci (2011)⁴²

Dílo je psané er-formou. Knihu obohatil názornými a vystihujícími ilustracemi Lukáš Urbánek. Je doporučena pro děti od 6 let.⁴³ V roce 2015 vyšla pod tímto názvem *Metodika pro čtení s porozuměním a hlasité čtení s výrazem*.⁴⁴

Hlavní postavou je Matyáš Pazdera a jeho tatínek, pan Pazdera. Tatínek měl zálibu ve výrobě robotů, které měl na své zahradě. Každý robot měl být pro něco užitečný. Jeden z robotů byl ukrytý pod domovní rohožkou a jeho hlavní náplň spočívala v kontrolování, jak si kdo čistí obuv. Roboti však nefungovali tak, jak měli, protože byli sestavováni z rozbitých věcí. Pan Pazdera celé rodině sliboval, že roboti budou brzy fungovat tak, jak mají. Jednoho dne si Matyáš hrál se spolužákem. Právě zkoušeli funkčnost praku a zrovna když spolužák napínal prak podruhé, Matyáš leknutím zavrával a zjistil, že robota rozšlápl. Byl to robot, který měl Matyáše hlídat, aby nemluvil sprostě. Matyáš bojoval s myšlenkou, zda pravdu otci přiznat. Nakonec robota zamkl v králíkárně a tatínkovi namluvil, že mu robota ukradl soused. Touto lží Matyáš vyvolal konflikt mezi tatínkem a sousedem. V noci ho dohnalo tzv. mluvící světélko (vlastní svědomí), jež nepřestalo svítit, ani když Matyáš zavřel oči. Matyáše navštívili Hloupežníci, tři chlapci, kteří neustále lžou, páchají zlé činy a smějí se nevhodným momentům. Matyáš se od Hloupežníků dozvěděl, že právě on kvůli svému lhaní teď patří k nim. Chování Hloupežníků Matyáše přimělo zamyslet se nad tím, že lhářem být nechce. Matyáš se tatínkovi přiznal a omluvil se za problémy, jež způsobil.⁴⁵

Z díla plyne základní ponaučení, že lhát se nemá, protože pokud lžeme, svědomí nás stejně dříve či později dožene.

3.7 Poťouši a zloděják (2013)⁴⁶

Knihy je pokračováním *Modrého Poťoucha*. Dílo ilustrovala Markéta Vydrová. Obsahuje encyklopedii všech strašidel. Zajímavostí knihy je odlišení barevných stran podle toho, zda se děj odehrává ve dne či v noci.⁴⁷

Na rozdíl od prvního příběhu do knihy vstupuje sám autor jako anonymní hrdina. Děj se odehrává ve stejné čtvrti a objevují se zde známé postavy Zuzanka, její maminka a tatínek a nejlepší kamarádka Jitka. Profesor Jindáček zmizel. Zanechal po sobě dopis, brýle a baterku, kterou lze svítit na Rozkmořidla. Anonymní hrdina se vydává za Zuzankou a její rodinou na návštěvu, aby jim oznámil, že se pokusí bojovat s Rozkmořidly. „*Profesor Jindáček zbaběle utekl, protože si nevěděl rady! Ale když to nedokázal on, tak to neznamená, že to nezvládne někdo jiný. Já vás Rozkmořidel*

⁴² KRATOCHVÍL, Miloš. *Hloupežníci*. Praha: Mladá fronta, 2011, 80 s.

⁴³ Tamtéž

⁴⁴ RUTOVÁ, Nina. *Metodika: Hloupežníci*, Miloš Kratochvíl. Praha: Mladá fronta, 2015, 31 s.

⁴⁵ *HLOUPEŽNÍCI* [online]. [cit. 2022-11-27]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/hloupeznici.html>

⁴⁶ KRATOCHVÍL, Miloš. *Poťouši a zloděják*. Praha: Triton, 2013, 130 s.

⁴⁷ Tamtéž

zbavím!”⁴⁸ V pokračování tohoto příběhu se objevuje nový předmět – zlodějský kámen, na nějž si chodili lidé v noci sednout proto, aby jim ukradl něco, čeho se sami chtějí vzdát. Na okamžik vše nasvědčovalo tomu, že tento netradiční kámen vyřeší všechny problémy, dokáže každému vzít Rozkmoťridlo a zbavit lidi všech záporných vlastností. Najednou se prostředí promění a hlavní hrdina se dostává do podzemní čtvrti Potměchy. Hlavní hrdina si uvědomí, že způsob na úplné vymizení Rozkmoťridel neexistuje.⁴⁹

Autor chce poukázat na to, že uvědomit si špatné vlastnosti a poté pracovat na jejich odstranění může každý sám. „*Bylo mi jasné, že Rozkmoťridla z Potměch vyhnat nedokážu. Ale věděl jsem, že když se jim někdo bude chtít ubránit, dokáže to. I bez sezení na Zlodějském kameni. Stačí si sednout kamkoli a zamyslet se.*”⁵⁰

4 Literární ocenění autorovy tvorby

Za svoji autorskou tvorbu získal Kratochvíl několik ocenění, kterými se může pyšnit.

V roce 2006 získal Kratochvíl své první literární ocenění, Výroční cenu Fragmentu za knihu *Františkovy pohádky z Kouzelné školky*.⁵¹

Další oceněnou knihou byl titul *Františkova kniha pohádek*, která se umístila v kategorii Nejlepší kniha edice ČT 2006-2009.⁵²

V roce 2009 autor získal Cenu ministryně školství za sérii *Pachatelé dobrých skutků*. Ocenění získal první díl *Duchaři* a druhý díl *Puntíkáři*. Ocenění bylo uděleno za přínos k rozvoji dětského čtenářství. Téhož roku byly oba díly nominovány na Zlatou stuhu.⁵³

Ve stejném roce byla oběma dílům *Puntíkáři* a *Duchaři* udělena Výroční cena nakladatelství Mladé Fronty v roce 2009. Téhož roku získala také cenu Knihopábitel 2009, kterou uděluje literární měsíční magazín Čítárny.⁵⁴

Třetí díl oblíbené knižní série *Kouzláci* ocenili organizátoři slavné čtenářské akce Noc s Andersenem a dílo tak získalo 3. místo v Ceně dětí.⁵⁵

Dílo *Modrý Poťouch* získalo ocenění Zlaté Stuhu 2010 v kategorii Pro začínající čtenáře. Zlatá Stuha plní funkci prestižní odměny autorů pro děti a mládež.⁵⁶

Knih *Strašibraši, aneb Tajemství věže v Kamsehrabech* se umístila ve čtenářské anketě „Knihopábitel 2010” jako čtenářsky nejúspěšnější kniha za rok 2010. V roce 2011

⁴⁸ KRATOCHVÍL, Miloš. *Poťouši a Zlodějčák*. Praha: Triton, 2013. s. 14.

⁴⁹ KRATOCHVÍL, Miloš. *Poťouši a Zlodějčák*. Praha: Triton, 2013. 133 s.

⁵⁰ KRATOCHVÍL, Miloš. *Poťouši a Zlodějčák*. Praha: Triton, 2013. s. 133.

⁵¹ Ocenění: Literární ocenění. *Miloš Kratochvíl* [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/oceneni.html>

⁵² Tamtéž

⁵³ *Puntíkáři* [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.dknihy.cz/puntikari/>

⁵⁴ Ocenění: Literární ocenění. *Miloš Kratochvíl* [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/oceneni.html>

⁵⁵ Tamtéž

⁵⁶ CIBOROVÁ, Kateřina. Zlatá stuha za rok 2010: *Poťouši, Snoopy nebo ilustrované dějiny dopravy, to jsou vítězové: Literární soutěže 2022* [online]. 26. 5. 2011 [cit. 2022-11-20]. Dostupné z: <https://www.topzine.cz/zlata-stuha-za-rok-2010-potousi-snoopy-nebo-ilustrovane-dejiny-dopravy-to-jsou-vitezove>

se umístila v katalogu White Rawen Awards jako jedna z 250. nejvýznamnějších knih, jež vyšly v roce 2010 po celém světě.⁵⁷

Kniha *Kočkopes Kvído* získala v roce 2011 Ocenění učitelů za přínos k rozvoji dětského čtenářství.⁵⁸

Poslední díl ze série Pachatelé dobrých skutků *Klofáci* se umístil na 3. místě v Ceně dětí a v Ceně knihovníků SKIP též na 3. místě.⁵⁹

V roce 2012 se autor stal *Rytířem Řádu krásného slova*. Zúčastnil se projektu *Už jsem čtenář*, na němž pokřtil své dílo *Školníci*.⁶⁰ Ve stejném roce získalo ocenění White Rawen Awards dílo *Pes nám spadla* a také se umístilo v kategorii Ceně dětí na 3. místě.⁶¹

V měsíci, kdy vydavatelství Mladá fronta slavilo 70. výročí od svého založení, se na mezinárodním knižním veletrhu Svět knihy 2015 uskutečnilo slavnostní předávání Výročních cen vydavatelství Mladá fronta. Odborné oddělení ocenilo autory v sedmi kategoriích. Kratochvílova kniha s názvem *Prázdniny blbce číslo 13* získala cenu v kategorii Původní česká próza pro děti.⁶²

První místo v Ceně knihovníků klubu dětských knihoven SKIP získala autorova kniha *Zajatci stříbrného slunce*, jež má představovat variaci počítačové hry. V roce 2016 získala kniha ocenění Zlaté stuhly.⁶³

5 Oblíbený literární žánr autora a jeho specifika

Nejhojněji pěstovaným literárním žánrem autora je pohádka. Ta je charakterizována jako „zábavný, zpravidla prozaický žánr folklorního původu s fantastickým příběhem.“⁶⁴ Pohádková představivost formuje zejména odlehlý čarovný svět, jež je oproti skutečnému světu spravedlivější a vytváří atmosféru epické bezstarostnosti. Odehrává se v minulém čase a v geograficky neurčitým prostředí. Pohádkový žánr je charakteristický svou přiznanou vymyšleností a uzavřeným dějem.⁶⁵ Postavy v pohádce mají často nadpřirozené vlastnosti a jsou často děleny na kladné a záporné, škůdce a ochránce nebo pomocníky. V příběhu se často objevují magická čísla (za sedmero horami, devítihlavý drak apod.) Mezi typické pohádkové motivy patří kouzelné předměty, například

⁵⁷ VÝROČNÍ CENA MLADÉ FRONTY ZA ROK 2009: *Markéta Vydrová; ilustrace* [online]. [cit. 2022-11-27]. Dostupné z: <https://ilustrace-marketa-vydrova.estranky.cz/clanky/oceneni.html>

⁵⁸ Ocenění: Literární ocenění. *Miloš Kratochvíl* [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/oceneni.html>

⁵⁹ Tamtéž

⁶⁰ SEMELKOVÁ, PhDr. Jana. Miloš Kratochvíl pasoval prvňáčky na čtenáře. *Průvodce kulturou nejen 21. století* [online]. 11. 6. 2012 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.kultura21.cz/literatura/4567-milos-kratochvil-pasoval-prvnacky-na-ctenare>

⁶¹ Výsledky ankety SUK 2012. In: *Čtenář; měsíčník pro knihovny* [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.svkkl.cz/en/ctenar/clanek/1241>

⁶² *Vydavatelství Mladá fronta udělilo svoje Výroční ceny za rok 2014: Výherci Výročních cen Mladé fronty za rok 2014* [online]. 15. 5. 2015 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/ostatni/vydavatelstvi-mlada-fronta-udelilo-svoje-vyrocní-ceny-za-rok-2014-1189620>

⁶³ *Co se děje v knihovnách: Suk – čteme všichni 2015 – výsledky ankety* [online]. 7. 4. 2016 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.rostemesknihou.cz/suk-cteme-vsichni-2015-vysledky-ankety/>

⁶⁴ MOCNÁ, D. a PETERKA a KOL. *Encyklopedie literárních pojmů*. Praha: Paseka, 2004. s. 472.

⁶⁵ Tamtéž

sedmimílové boty, kouzelné zrcadlo, létající koberec apod.⁶⁶ V tomto žánru zpravidla vítězí dobro nad zlem.⁶⁷

Podle původu dělíme pohádky na lidové (folklorní), které byly původně určeny dospělým, nikoliv dětem. Dále se dělí na autorské, jež jsou vývojově mladší oproti lidovým. Jsou též zakládány na žánrovém principu neskutečna. Autorské pohádky charakterizuje častější zastoupení aktualizačních a reálných prvků, např. sociální a etické problémy. Uplatňuje zpravidla složitější a volnější kompozici bližší povídce.⁶⁸

Specifika jeho pohádek

Autorův přístup k pohádkám je rozmanitý: „*Ozkoušel čtvrtkovský typ blízký lidové pohádce...*”⁶⁹ Inspiraci hledá v kouzelné i zvířecí pohádce anebo rád zakládá pohádkový příběh na humorném sloučení fantastického a reálného světa.⁷⁰ „*Zcivilňováním pohádkových bytostí, které zbavuje démonické krutosti a obdařuje lidskými rysy, se Kratochvíl hlásí k parodijně inovační linii české pohádky, zejména k laskavému pojetí strašidelných postav u Josefa Lady.*”⁷¹ Právě Ladovi autor věnoval pohádkový příběh Rybáři a hastrmani. Často se v pohádkách oslavuje motiv domova, v němž pohádkoví hrdinové nalézají po všech zvratech intenzivní štěstí.⁷² Společný rys všech jeho pohádek je ten, že si všichni hrdinové dokáží odpustit anebo se odpuštění učí. Přiznají svoji chybu a pokouší se o nápravu svého chování.⁷³

Výraznější odpoutání od tradic lidové pohádky představuje *Čaroděj z nafukovacího stromu* či didaktizující pohádkové příběhy *Jejda a Helemes*, jež jsou založené na důmyslnosti malého skřítka a fyzické převahy obra. Na základě oblíbeného televizního vysílání pro nejmenší děti vznikla díla *Františkova pohádky z kouzelné školky* (2006), *Františkova velká kniha pohádek* (2007), *Fanfárie* (2010). Autor v některých textech převádí fantastické prvky do realistického podloží a personifikací emočních stavů vytváří originální pohádkové postavy. Využívá je k naplnění výchovně-pedagogické funkce.⁷⁴

6 Charakteristika cílové skupiny – mladší školní věk

Cílovou skupinou, s níž budu pracovat při praktickém ověřování pracovních listů, jsou děti školního věku (mladšího školního věku).

⁶⁶ Tamtéž, s. 473.

⁶⁷ Tamtéž, s. 472.

⁶⁸ Tamtéž, s. 473.

⁶⁹ KUBECZKOVÁ, Olga. *Strašibraši aneb Tajemství věže v Kamsehrabech* [online]. [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/26361-kratochvil-milos-strasibrasi-aneb-tajemstvi-veze-v-kamsehrabech>

⁷⁰ Tamtéž

⁷¹ ŠUBRTOVÁ, M. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2: Čeští spisovatelé*. Praha: Libri, 2012. s. 224.

⁷² Tamtéž, s. 224.

⁷³ ŠEBEK, Stanislav. *Miloš Kratochvíl: Kája Marík mi byl protivný* [online]. [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: https://domazlicky.denik.cz/kultura_region/milos-kratochvil-kaja-marik-mi-byl-protivny.html

⁷⁴ ŠUBRTOVÁ, M. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež 2: Čeští spisovatelé*. Praha: Libri, 2012. s. 224.

Školní věk rozdělujeme na mladší školní věk (6-12 let) a starší školní věk (12–15 let).⁷⁵ Cílová skupina, s níž budu pracovat, spadá pod mladší školní věk, proto ji zde blíže charakterizuji.

Mladší školní věk v užším pojetí se dle *Vágnerové* vyznačuje obdobím, pro něž je typická změna sociálního postavení dítěte. Dítě je v tomto období postaveno do nové sociální role. Postupně si osvojuje základy vzdělanosti; počítání, čtení a psaní.⁷⁶ Jedním z předpokladů přijatelného zvládnutí role školáka je dosažení určité úrovně zralosti. Zrání dětského organismu se projeví celkovou schopností a dovedností reagovat, zvýšením emoční rovnováhy, odolností vůči stresovým situacím, koordinací pozornosti či zaměřením se na danou činnost atd. Dostatečná zralost je podmínkou efektivního učení, a tím i lepšího výkonu.⁷⁷

Charakteristická je pro tento věk optimistická a radostná nálada, jež je upevňována konkrétními pohybovými aktivitami a činnostmi vzbuzující v dětech emocionálně pozitivní stav.⁷⁸

Mladší školní věk trvá do doby, kdy dítě přejde na 2. stupeň základní školy. Toto období se vyznačuje dospíváním a dochází k různým změnám, jež se na první pohled nemusí zdát výrazné. Lze je však považovat za dobu na přípravu dospívání. Dítě si utváří svoji sociální pozici ve vrstevnické skupině a cítí potřebu přirozeně někam patřit. Střední školní věk nezahrnuje žádný významný sociální ani biologický mezník.⁷⁹ Erikson (1963) o této fázi mluví jako o citově vyrovnané; „*Jde o období relativního klidu a pohody, které mohou narušovat sociální tlaky vycházející ze školy, z rodiny či z vrstevnické skupiny.*”⁸⁰

V tomto období se začíná zvyšovat schopnost udržovat pozornost, která je klíčovou podmínkou úspěchu ve vzdělávání. Dítě by se již nemělo nechat snadno rozptýlit. Zlepšuje se také pracovní paměť, a to především zásluhou větší rychlosti zpracování informací. Existují strategie na zlepšení zapamatování si, díky kterým je možné navýšit kapacitu pracovní paměti.⁸¹ V teorii kognitivního vývoje Jeana Piageta se toto vývojové období časově kryje se stádiem konkrétních operací. Toto stádium se vyznačuje zásadním obratem myšlení, které se odklání od konkrétních vjemů a představ. Myšlení se však stále soustřeďuje především na podněty, jež si mohou děti představovat či s nimi manipulovat. Rozvoj konkrétních operací usnadní dítěti snadněji řešit logické problémy, které pro ně byly v předchozích obdobích těžké. V mladším školním věku se začíná rozvíjet metakognice, což jsou kognitivní procesy řídící samotnou kognitivní činnost. Děti postupně dokáží lépe regulovat vlastní myšlení, paměť i pozornost. Odhad vlastního výkonu patří k důležitým metakognitivním dovednostem, které se formují v průběhu mladšího školního věku. Tento odhad se s narůstajícím věkem stává přesnějším.⁸²

⁷⁵ JIRŠÁK, Milan. *Vývojová období člověka - podrobně* [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.strucne-zdrave.cz/vyvojova-obdobi-cloveka-podrobne/>

⁷⁶ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. s. 255.

⁷⁷ Tamtéž, s. 256.

⁷⁸ PUGNEROVÁ, M. a kolektiv. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. s. 109.

⁷⁹ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. s. 255.

⁸⁰ Tamtéž, s. 255.

⁸¹ BLATNÝ, M. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Karolinum, 2016. s. 86-87.

⁸² Tamtéž, s. 87.

Mladší školní věk se vyznačuje zvýšením emoční stability a odolnosti vůči zátěži. Děti tohoto věku jsou pozitivně naladěné a jejich emoční ladění bývá stabilní. Rozvíjí se schopnost rozpoznat pocity své i jiných lidí. Dochází také k většímu propojení emočního hodnocení a racionálního uvažování.⁸³ „*Děti si své emoční prožitky vykládají logičtějším způsobem, ale zároveň tak, aby byly konzistentní s jejich úvahami, očekáváním či přáním (dítě si např. nechce připustit, že má strach).*”⁸⁴ U školáků začíná poklesávat kognitivní egocentrismus a rozvíjí se schopnost práce s empatií na úrovni, kdy se dítě snaží pocity druhých nejen vnímat, ale i ovlivňovat.⁸⁵

Vstup do školy je ze socializačního hlediska v tomto období důležitý. Přináší změnu způsobu života, podřízení instituci prezentující normy a hodnoty, které jsou představovány jako obecná norma, platná pro všechny stejně. Toto vývojové období je další fází přípravy na život ve společnosti, jež může být ze sociálního hlediska rozhodující. Úspěšnost uplatnění ve škole předvídá pozdější společenské zařazení.⁸⁶ Dítě ve školním věku se dále rozvíjí ve vztazích s různými lidmi mimo rodinu. Mohou to být učitelé a ostatní dospělí, kteří představují významný symbol autority, anebo vrstevníci (spolužáci ve třídě). Dítě je součástí různých sociálních skupin, v rámci kterých se dostává do odlišných rolí. V tomto vývojovém období je pro rozvoj dětské osobnosti nejdůležitější rodina, škola a vrstevnická skupina.⁸⁷

Rodina v tomto věku ztělesňuje emoční i sociální zázemí a ovlivňuje dítě v normách, hodnotách, které si může v budoucnu převzít. Představuje důležitou součást identity školáka.⁸⁸

Škola je institucí umožňující rozvoj sociálně požadovaných kompetencí i způsobů chování. Ve škole se dostává do nových rolí, které pro dítě mohou mít důležitý osobní význam. Role mohou být uspokojující či zatěžující.⁸⁹

Vrstevnická skupina zprostředkuje rozvoj vlastností a dovedností jiných než soužití s dospělými. Rozvíjejí se zde symetrické vztahy a vrstevníci představují dostupný vzor chování i výkonu. Dítě se může s vrstevníky srovnávat, snažit se dosáhnout stejného výkonu a úrovně. Zároveň se učí řešit konflikty vznikající ve skupině.⁹⁰

⁸³ VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Praha: Karolinum, 2012. s. 305.

⁸⁴ Tamtéž, s. 305-306.

⁸⁵ Tamtéž, s. 306.

⁸⁶ Tamtéž, s. 311.

⁸⁷ Tamtéž, s. 312.

⁸⁸ Tamtéž, s. 312.

⁸⁹ Tamtéž, s. 312.

⁹⁰ Tamtéž, s. 312.

7 Vybrané metody práce s textem

Pro bližší charakteristiku jsem si vybrala konkrétní níže popsané metody práce s textem, které využiji při praktickém ověřování pracovních listů s porozuměním.

7.1 Klíčová slova

Tuto metodu považuji za velmi důležitý způsob pro práci s textem. Je to podpora dovedností dětí vymezit klíčová slova a dále s nimi pracovat. Klíčová slova jsou důležitá při práci s rejstříky, prameny literatury, ale i jako způsob práce s textem, ke kterému bychom měli děti vést již od jejich čtenářských let. Dovednost vhodně vybrat klíčová slova z textu dokládá dovednost jedince porozumět textu a vyjmout z něj hlavní prvky důležité pro text. Cílem této metody je umět selektovat důležité informace od méně významných informací v textu. Dítě textu lépe porozumí a převezme si z něj to podstatné. Aktivita může být realizována ve dvojicích, jako skupinová práce či individuálně.⁹¹

7.2 Zpřeházené věty

Metoda má za cíl podporovat rozvoj schopnosti dětí pro logické a systematické uspořádání informací. Děti dostanou od vychovatele text, jež mají za úkol poskládat tak, aby dával smysl a měl výpovědní hodnotu. Dalším bodem je seznámení s původním textem, který děti porovnají s poskládaným textem. Tato aktivita může probíhat individuálně i ve dvojicích. Pokud se děti rozhodnou pracovat ve dvojicích, posilují tím dovednost hledání a utváření kompromisů a dohodnutí se na stejném názoru.⁹²

7.3 Metoda ANO x NE

Vychovatel rozdává dětem text, k němuž bude připojena i tabulka s jednotlivými tvrzeními vztahujícími se k textu. Děti si text přečtou, poté ho odloží stranou, přečtou si jednotlivé výroky a samy rozhodnou o tom, zda je výrok pravdivý či nikoliv. Po skončení aktivity může vychovatel rozpoutat diskuzi, jež by vedla k ujasnění tvrzení. U odborné literatury by bylo možné u jednotlivých tvrzení připsat sloupec „před čtením“ a „po čtení“. Děti by si nejdříve přečetly jednotlivé výroky, zaškrtny příslušný sloupec, v němž by označily, že je pravdivý. Následovalo by přečtení textu, upevnění či doplnění chybějících znalostí a děti by posléze vyplňovaly sloupec „po čtení“. Vychovatel by poté mohl vést s dětmi diskuzi o jejich znalostech, které již věděly, či se díky textu dozvěděly.⁹³

7.4 Metoda pětílístku

Metoda je vhodná k aktivizování a rozvíjení kritického myšlení. Její využití lze nalézt například při zjišťování toho, co si žáci z daného tématu pamatují nebo se uplatní také při otevření či shrnutí konkrétní problematiky.⁹⁴ Využití této metody se také uplatní při aktivitách zaměřené na rozvoj komunikačních dovedností a vede děti k práci se slovní zásobou.⁹⁵ Patří mezi zvládnutelné metody dětí 1. stupně, avšak pro mladší děti je žádoucí při nácviu metody volit nejprve snadnější formu trojlístku. Celý pětílístek je vhodné

⁹¹ ČAPEK, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. s. 306.

⁹² ČAPEK, R. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. s. 315.

⁹³ KYNCL, L. *Metody čtením a psaním ke kritickému myšlení* [online]. ©2018, [cit. 2021-11-27].

Dostupné na WWW: PhDr. Libor Kyncl, Mgr. Beata Kynclová lektor, mentor, kouč - Metody RWCT - Ano - ne (estranky.cz)

⁹⁴ ALTMANOVÁ, Jitka. Pětílístek. Metodický portál RVP.CZ [online]. 4.2. 2014 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18339/PETILISTEK.html>

⁹⁵ SIEGLOVÁ, D. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada, 2019. s. 105.

s nimi vhodné vytvářet až po zvládnutí a pochopení tří kroků. Cílem metody je zprostředkovat dětem vlastní pochopení problematiky.⁹⁶

První řádek zahrnuje název, námět (podstatné jméno). Druhý tvoří popis námětu o dvou slovech, jeho podstatných vlastností (jedná se obvykle o dvě přídavná jména). Třetí obsahuje tři slova vyjadřující dějovou složku daného tématu, co dané téma vytváří či dělá (jedná se o tři slovesa). Čtvrtý řádek je sestaven z věty tvořící čtyři slova shrnující námět. Poslední řádek zahrnuje jednoslovné synonymum, které definuje podstatu námětu.⁹⁷

7.5 Zpětná vazba

Vzájemná zpětná vazba je hodnocení práce mezi dětmi navzájem. Hodnotit mohou své výstupy jejich práce, např. psané texty a zvládnutí úkolů, které jsou v nich obsažené, či ústní projev. Sdílenou zpětnou vazbou se děti učí sebereflexi a zdvořilé komunikaci. Aktivita související se sdílenou zpětnou vazbou prohlubují u dětí schopnost přijímat konstruktivní kritiku, vhodně na ni reagovat a zlepšovat vztahy ve skupině a celkové klima skupiny. Aktivitu by měl reflektovat vychovatel, který by měl vliv i na směr, jakým se bude odvíjet.⁹⁸

⁹⁶ ALTMANOVÁ, Jitka. *Pětilístek*. Metodický portál RVP.CZ [online]. 4.2. 2014 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18339/PETILISTEK.html>

⁹⁷ Tamtéž

⁹⁸ SIEGLOVÁ, D. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada, 2019. s. 52.

8 PRAKTICKÁ ČÁST

Cílem praktické části bylo vytvořit sadu metodických a pracovních listů vycházejících z tvorby autora Miloše Kratochvíla a jejich ověření v praxi ve vybrané školní družině. Vytvořila jsem celek čtenářských lekcí, který jsem nazvala Knižní rozjímání. Jedná se celkem o čtyři čtenářské lekce.

8.1 Charakteristika zařízení

Všechny pracovní listy byly ověřeny ve školní družině na Základní škole Emy Destinové v Českých Budějovicích.

Základní škola je zřízena městem České Budějovice. Nachází se zde pět oddělení družin, které navštěvují žáci od 1. do 3. ročníku, avšak v jednotlivých odděleních se nachází také několik žáků ze 4. a 5. ročníku.

Děti mají ve školní družině prostor na odpočinek po vyučování, na realizaci zájmových a rekreačních činností a na pravidelnou venkovní procházku. Vychovatel děti vede k rozvíjení samostatnosti, dodržování pořádku a hygieny. Učí děti žít v kolektivu, navzájem se tolerovat a být ohleduplný k druhým.

8.2 Příprava na čtenářskou lekci Knižní rozjímání I.

Téma: význam přátelství, rovnost lidí, charakterové vlastnosti

Věk: mladší školní věk

Počet účastníků: 5-7

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova

Cíle:

- Dítě prokáže schopnost týmové spolupráce a kompromisu
- Dítě rozvine svou fantazii a kreativitu
- Dítě prokáže schopnost orientace a vyhledávání potřebných prvků v textu
- Dítě rozvine své vyjadřovací schopnosti prostřednictvím diskuze
- Dítě rozvine a prohloubí svoji slovní zásobu prostřednictvím písemného vyjadřování
- Dítě prokáže a rozvine schopnost naslouchat druhým

Metody: metoda slovní (diskuze), práce s textem, metoda klíčových slov, metoda zpřeházených vět, metoda praktická (výtvarná činnost)

Formy: skupinová a individuální

Pomůcky: pracovní listy, propisky, pastelky, dílo *Skřítek z obrovky kapsy*, dílo *Už sněží už chumeli!* aneb *Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*⁹⁹

Zadání:

Pedagog dětem nejdříve sdělí stručný obsah díla, ze kterého je vybrán následující úryvek, s nímž se bude pracovat. Kniha pojednává o obrovi Helemesovi, který vše ze svého života

⁹⁹ Pozn.: Pracovní list I. Je obsažen v příloze

měřil dle své velikosti. Myslel si, že když je mohutný a vysoký, automaticky bude ve všech životních disciplínách vynikat. Další hlavní postavou je malý skřítek Jejda, který je dobrosrdečný, empatický a všem by splnil, co jim na očích vidí. Tato dvojice spolu nejprve soutěžila a poměřovala své síly, kdo je nebojácnější a kdo toho více v daných oblastech dokáže, avšak na samém konci se z nich stali nerozluční přátelé. Poté pedagog dětem přečte následující úryvek z díla.

V této aktivitě je využita metoda klíčových slov.

Úryvek z díla Skřítek z obrovky kapsy, který pedagog přečte dětem:

„Chci med! A hned! A všechn!“ vyřázel ze sebe udýchaný Helemes vztekle.

Nemínil čekat, až se včely poradí, jestli mu nějaký med dají, a rovnou se sápal po plástvích. Včely si to nenechaly líbit. Spočítaly mu tu drzost na dvacet žihadel. Z toho pět do tváří a do nosu! Hlava se mu po žihadlovém jedu zvětšila stejně rychle, jako vám na pouti nafouknou balónek. Není to ale úplně přesné přirovnání. Tak velké balonky, jako byla Helemesova oteklá hlava, na žádné pouti nepodávají...

Dostat se s tak velkou hlavou z lesa nebylo jednoduché. Obr musel hledat cestu mezi stromy, které rostly hodně daleko od sebe. Místa, kde stromy stály jen trochu hustěji, musel Helemes obcházet. Tam se svou oteklou hlavou neprošel.

Obr vyhrožoval, klel a nadával. Ale to nepomáhá, a je zbytečné to zkoušet. Začal tedy litovat sám sebe, což je taky k ničemu a špatně se to poslouchá. Teprve když přísahal, že si lesních včel už nikdy ani nevšimne, vykoul z kapsy Jejda. Zamyšleně si prohlížel obrovku velikánskou hlavu.

„Měl jsi pravdu, Helemesi, že větší toho víc ví! Dřív jsi nevěděl, že se med lesním včelkám krást nemá, ale s touhle velkou hlavou to už víš!“

Miloš Kratochvíl: *Skřítek z obrovky kapsy*, s. 32

Po přečtení textu pedagog dětem rozdá pracovní listy. Úkolem každého jedince bude napsat pět klíčových slov, která děti nasměrovala, že jsou příčinou, proč obr Helemes dostal od včel tolik žihadel; poté bychom si o klíčových slovech povídali a zdůvodnili si, proč každý vybral konkrétní klíčová slova.

Další aktivitou bude práce ve dvojici – děti zkusí vytvořit dle vlastní fantazie vlastní příběh tak, aby nemuselo dojít u Helemese k tomu, že bude popíchaný od včel. Jak by musel Helemes své jednání k lesním včelkám změnit, aby byly všechny strany spokojené?

Poté by následovala diskuze. Přečetli bychom si společně napsané texty dětí a řekli bychom si, jaké vlastnosti by měl Helemes mít, aby si vytvořil přátelství založené na důvěře a upřímnosti.

Aktivita 2

Následuje další úryvek v pracovním listu z díla *Už sněží už chumelí! aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Prvním úkolem dětí bude ve dvojicích seřadit a očíslovat text tak, aby dával smysl. Poté bude dětem předložen původní text a děti ho budou porovnávat s poskládaným textem. Je zde použita metoda zpřeházených vět.

A když jsem konečně usnul, zdálo se mi, že o mně Mikuláš opravdu všechno věděl a přimíchal mi mezi bonbony napravovací tabletku. A já byl najednou napravený jako ten jeho čert. Polepšil jsem se tak moc, že jsem to taky už ani nebyl já!

Nebál jsem se Mikuláše ani žádného čerta, protože jsem věděl, že už vůbec neumím zlobit, ale Kotnour, Hoděra ani Ota Pivoňka se mnou už nechtěli kamarádit. Jak jsem byl tak moc polepšený, tak už jsem nebyl pro žádnou legraci ani dobrodružství. Byl jsem vážný a oni o mě nestáli. Nevěděl jsem, co mám udělat, aby mezi námi všechno bylo jako dřív. A jak jsem byl tak strašlivě napravený, tak mě v zoufalství napadlo jenom to, že na ně půjdu žalovat! Komu a kam, to nevím.

Šel jsem takovou velikou zasněženou loukou, kde nebyla ani stopa. Od boty, od lyží, od sáněk, žádná, protože tam nikdo z kluků nešel. A mně bylo čím dál hůř z toho, jak jdu sám. Jediný z kluků tak moc polepšený.

Bylo mi do breku a říkal jsem si, že možná není hlavní dostat od Ježíška ze všech nejvíc dárků, že je lepší se kamarádit s Pivoňkou a Kotnourem...

Miloš Kratochchvíl: *Už sněží, už chumelí aneb Mikuláš, Ježíšek, pan vrána a my*, s. 26-27

8.3 Příprava na čtenářskou lekci **Knížní rozjímání II.**

Téma: špatné charakterové vlastnosti a jejich prevence, lhaní

Věk: mladší školní věk

Počet účastníků: 10-12

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova

Cíle:

- Dítě rozvine jemnou motoriku prostřednictvím tvořivé činnosti
- Dítě rozvine svou fantazii
- Dítě dokáže naslouchat druhým a porozumět jim
- Dítě dokáže porozumět textu
- Dítě rozvine vyjadřovací schopnosti
- Dítě dokáže navzájem respektovat ostatní

Metody: metoda slovní (práce s textem, diskuze), metoda praktická (výtvarná a pracovní činnost – vytváření strašidla), metoda trojlístku

Formy: individuální, hromadná

Pomůcky: díla *Modrý Potouch* a *Potouši a zlodějak*, dílo *Hloupežníci*, pracovní listy, barevné papíry, nůžky, lepidla, čtvrtky, pastelky, propisky¹⁰⁰

Zadání: Pedagog děti seznámí s díly, na jejichž úryvcích a následných aktivitách bude postaveno dané setkání. Jedná se o knihu *Modrý Potouch*, na kterou navazuje kniha *Potouši a zlodějak*. V dílech je klíčová oblast Potměchy, která je známá mnoha pověstmi spojenými se starými strašidly. Ta jsou vymyšlená. Hlavní postavou je holčička Zuzanka a staříček profesor Jindáček. Právě Zuzanka měla příležitost zjistit, že strašidla vymyšlená nejsou a spolu s profesorem Jindáčkem se začala zajímat o další strašidla. Autorem pojmenovaná Rozkmoťidla jsou symbolem špatných vlastností lidí, například závist či lakomství.

Pedagog dětem rozdá pracovní listy s encyklopedií všech strašidel, kterou ilustrovala Markéta Vydrová. Encyklopedii strašidel najdeme na začátku a konci díla. Děti si tak mohou vytvořit lepší představu o Rozkmoťidlech, která negativně ovlivňují vztahy lidí.

Po ukázce z encyklopedie pedagog přečte dětem následující úryvek:

„Tati, chtěl bys být profesorem?” spustila Zuzanka na tatínka hned z předsíně.

„Každý učitel by jím chtěl být,” odvětil tatínek důležitě.

„Tak musíš něco velkého objevit,” poučila ho Zuzanka a nastínila mu, co a jak. „Můžeš začít hned! Pojď se mnou ven pátrat po strašidlech. Slyšel jsi přece od dědy, kolik jich v Potměchách bylo, a ty bys mohl dokázat, že tu jsou pořád. Já ti pomůžu.”

Maminka se usmála, ale tatínek se tvářil, že nechápe, co se po něm žádá. Navíc má vycpávat jezevce a do strašidel mu nic není, protože taky proč, když o nich v učebnicích není ani zmínka. Zuzanka na to ale řekla, že takhle se profesorem nestane, profesori musejí bádát po tom, co v žádných učebnicích ještě není. Přesvědčovala tatínka, že strašidla patří do jeho předmětu, tedy do přírodopisu. Kam jinam by mohla patřit? Často vypadají jako zvířata nebo lidi, a některá zvířata nebo lidi zase vypadají jako strašidla.

Miloš Kratochvíl: *Modrý Potouch*, s. 80

Po přečtení bude následovat diskuze. Pedagog se dětí zeptá: „Jaké činy a skutky u lidí hodnotíte jako natolik zlé, že byste na ně poslali strašidla? Co myslíte, že by taková strašidla (Rozkmoťidla) provedla s lidmi, kteří neustále lžou? Dokázaly byste vymyslet název oboru, který by se zabýval strašidly, která se lidem usadí v hlavě a oni je nemohou vyhnat z hlavy ven?”

Po diskuzi následuje tvořivá činnost. Každé dítě individuálně na zvolenou barvu papíru nakreslí, jak si takové strašidlo připoutávající k lidem představuje, vymyslí mu jméno a napíše, na jaké lidi se takové strašidlo usazuje a co s nimi dělá. Jaké skutky musí lidé provést, aby ho takové strašidlo „zaslepilo a pohltilo? A jak se lidé mají chovat, aby snížili riziko, že na ně takové strašidlo nevrže?” Kdo bude chtít, může své strašidlo

¹⁰⁰ Pozn.: Pracovní list II. je obsažen v příloze

zařadit dle druhu podle encyklopedie. Strašidlo vystřihne a nalepí na čtvrtku. Postupně může na čtvrtce vzniknout druh strašidel, kterým mohou dát děti společně název.

Zadání 2:

K tomuto pracovnímu listu náleží další úryvek z díla *Hloupežníci*. Hlavní postavou je zde Matyáš a jeho tatínek, pan Pazdera. Kniha je postavena na faktu, že pokud lžeme, svědomí nás stejně dříve či později dožene. Matyáš tatínkovi zalhal hned několikrát a navštívili ho Hloupežníci, tři chlapi, kteří neustále lžou a páchají zlé činy. Matyáš se od Hloupežníků dozvěděl, že právě on kvůli svému lhaní teď patří k nim. Chování Hloupežníků Matyáše přimělo zamyslet se nad tím, že lhářem být nechce. Matyáš se přiznal za lži a problémy, které způsobil.

Pedagog rozdává dětem pracovní listy a přečte jim následující úryvek:

Pan Pazdera se zachmuřil, když mu Matyáš dával poničeného robotíka.

„Kdo mu to udělal?“

„Já,“ přiznal Matyáš. „Uklouzla mi noha po hadici a šlápl jsem na něj.“

se zamračil ještě víc. „Dobře, to se může stát. Ale co ty tvoje řeči?! Proč jsi to sváděl na pana Havlika?“ rozpaloval se čím dál víc.

„Bál jsem se... Že se na mě budeš hodně zlobit,“ přiznal Matyáš.

Teď se zlobím nejvíc! Udělal jsi z pana Havlika zloděje, loupežníka!“

„Já jsem hloupežník,“ špil Matyáš. „A mrzí mě to. Všechno.“

„Tebe to mrzí. Ale víš, jak je mně?“ zoufal táta.

„Já ho nespravedlivě obvinil. Ublížil jsem mu.“

„Tati, třeba se to spraví,“ zvedl k němu oči Matyáš.

Miloš Kratochvíl: *Hloupežníci*, s. 74-76

Aktivity:

Děti individuálně pracují metodou trojlístku s klíčovými pojmy LEŽ a LHANÍ. Postup jim pedagog vysvětlí. Děti mohou v metodě trojlístku také charakterizovat Matyáše.

Poté se pedagog zeptá: „Kolikrát jste za poslední dobu lhali a komu? Cítili jste po lhaní špatné pocity? Čím byste lhaní napravili? Co myslíte, že lhaní dokáže způsobit?“

Závěrečným bodem diskuze bude SVĚDOMÍ. Pedagog se dětí zeptá: „Jak si představujete svědomí, co to vlastně je? Dokázali byste ho výtvarně znázornit?“

Pedagog dětem sdělí, že si každý dobrovolně na závěr může zkusit nakreslit a znázornit, jak takové svědomí vypadá.

8.4 Příprava na čtenářskou lekci **Knížní rozjímání III.**

Téma: důležitost lásky k domácím mazlíčkům

Věk: mladší školní věk

Počet účastníků: 5-8

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova

Cíle:

- Dítě prokáže schopnost vyčíst potřebné informace v textu
- Dítě rozvine svou fantazii a tvořivost prostřednictvím ztvárnění mazlíčka
- Dítě dokáže naslouchat druhým prostřednictvím diskuze
- Dítě rozvine své vyjadřovací schopnosti a slovní zásobu

Metody: metoda slovní (diskuze), metoda praktická (vytváření dovedností), práce s textem, metoda monologická (popis zvířecího kamaráda), metoda zprostředkování hudby (poslech a následný zpěv písně)

Formy: individuální, týmová

Pomůcky: dílo *Kočkopes Kvído*, pracovní listy, propisky, pastelky, fixy, papíry, papíry s textem písně, počítač a projektor¹⁰¹

Zadání: k této čtenářské lekci náleží úryvek z knihy *Kočkopes Kvído*. Pedagog opět stručně shrne příběh knihy a poté přečte úryvek. Hlavní postavou je zde žákyně Týna, která si přeje mít domácí zvířátko, ale rodiče jí ho nedovolí. Když se Týna rozhodla, že si své vysněné zvířátko nakreslí, poté, co nepovedený výkres vyhodila do odpadkové koše, vykutálela se z něj koule, z níž se vyklubalo pořádné stvoření, které se vzhledem podobalo kočce, psovi i papouškovi. Týna ho pojmenovala Kvído. Objevuje se zde prvek xenofobie, jež představuje strach z něčeho nového a neznámého. Rodiče Týny se bojí, že je za takové stvoření odsoudí lidé z okolí a přijdou kvůli podivnému kočkopsovi o zaměstnání. Příběh doprovází šťastný závěr a rodiče Týny kočkopsa přijmou do rodiny. Zvítězí láska a dobrosrdečnost.

Pedagog dětem přečte následující úryvek z této knihy:

Z koše se vykutálela koule ze zmuchlaných výkresů. Zasuštilo to v ní pořádně hlasitě, rozbalila se – a jako z vajíčka se z ní vyklubalo podivné stvoření. Na první pohled bylo jasné, že se poskládalo ze tří Týniných vyhozených obrázků. Vypadalo trochu jako kočka, trochu jako pes a barevné bylo jako papoušek. Tak se narodil Kvído. Proč dostal tohle trochu zvláštní jméno? Žádné jiné Týnu nenapadlo. Když k ní to podivné stvoření přicupitalo a přitulilo se jí k nohám, nějak mu přece říct musela. Jméno Kvído vybrala pro papouška. Jak by se jmenoval její pes nebo kočka, v tom ještě jasno neměla. Použila tedy jméno papouščí. Nakonec proč ne? Kvído byl strakatý stejně jako papoušek. A taky jak mluvil! S vrzavým papouščím přízvukem, do kterého se mu jen tu a tam připletlo nějaké to mňouknutí a hafnutí.

¹⁰¹ Pozn.: Pracovní list III. Je obsažen v příloze

Týna se k němu sklonila, aby si ho mohla pořádně prohlédnout. Jaký vlastně je? Přední nohy kočičí s drápky, zadní psi. Uši taky psi, vousky kočičí, oči kočičí, špičku čenišku psi...

Je hezký?

„Je jiný.“

Na všechny otázky, které jí vířily hlavou, ji napadla jenom tahle jediná odpověď. A potom ještě jedna, poslední: „Je můj! To je nejdůležitější. Na ostatním přece vůbec nezáleží!“

Miloš Kratochvíl: *Kočkopes Kvído*, s. 20-21

Aktivita 1:

Pedagog dětem sdělí, že následujícím úkolem bude zakroužkovat správné tvrzení vyplývající z textu. Na výběr mají z variant „A, B, C“. Pedagog poskytne dětem potřebný čas na samostatné přečtení textů a následné vyčtení odpovědí z textu. Poté s dětmi projde správné odpovědi.

Aktivita 2:

Pedagog se děti zeptá, jak si děti Kvída představují? Dokázaly by výtvarně znázornit, jak si představují domácího mazlíčka, který se podobá třem výše popsaným zvířatům dohromady? Děti na papír dle své fantazie Kvída namalují. Po výtvarné činnosti děti ústně popíší vlastního zvířecího kamaráda.

Aktivita 3:

Na závěr se děti rozdělí do dvou skupin. Do každé skupiny dostanou na papíru text písně „*Máme rádi zvířata*“. Pedagog skupinám přidělí danou sloku, kterou zazpívají. Refrén písně zazpívají všichni společně.

8.5 Příprava na čtenářskou lekci Knížní rozjímání IV.

Téma: svět magie a kouzel

Věk: mladší školní věk

Počet účastníků: 5-7

Průřezová témata: osobnostní a sociální výchova

Cíle:

- Dítě prokáže schopnost vyčíst potřebné informace z textu
- Dítě dokáže porozumět textu
- Dítě dokáže respektovat ostatní a naslouchat druhým
- Dítě rozvine fantazii prostřednictvím diskuze
- Dítě rozvine své vyjadřovací schopnosti a slovní zásobu
- Dítě prohloubí své dramatické dovednosti

Metody: metoda slovní (diskuze), práce s textem, metoda ANO x NE, metoda názorně-demonstrační (předvádění kouzla), metoda praktická (návčik výtvarných dovedností)

Formy: individuální, hromadná

Pomůcky: dílo *Čaroděj z nafukovacího stromu*, pracovní listy, propisky, papíry, pastelky¹⁰²

Zadání: k tomuto pracovnímu listu náleží úryvek z díla *Čaroděj z nafukovacího stromu*. Pedagog stručně dětem sdělí, o čem dílo pojednává. Hlavní postavou v knize je Čaroděj Honzula, který bydlí na okraji Klouzkové paseky Halounského lesa přímo v Nafukovacím stromě. Jeho povaha se vyznačuje dobrosrdečností a pomáháním zvířátkům v lese. Další postavou je pan hajný Votava a zajíc Ondřej. Zajíc je jediný, kdo nenavštěvuje Nafukovací strom. Je příčinou mnoho starostí a problémů hajného Votavy a také jeho ženy Andulky. Když chtěl hajný Votava zajíce vyléčit, kouzlo se nevyvedlo, jak mělo a z Ondřeje se stal namyšlený a příliš sebevědomý zajíc. Od napravování chyb je tu však Čaroděj Honzula.

Pedagog dětem přečte následující úryvek z díla. Děti si úryvky rovněž mohou přečíst poté samy.

Čaroděj Honzula bydlel na kraji Klouzkové paseky v nafukovacím stromě. Sám byl hubený, že by se vešel do pukliny ve smrkové soušce, ale když čekal hosty, zavolal si vítr, a ten mu nafoukl vykotlaný dub, jak si zrovna čaroděj přál.

A Honzula míval hosty často.

Každou chvíli za ním přiběhl nebo přiletěl někdo z Halounského lesa. Chodil za ním i hajný Votava, lidé z blízkých vesnic a okolních městeček. Většinou přicházeli s prosbou o radu nebo o pomoc.

Když někdo zamířil ke Klouzkové pasece, hlídací sojka zakřičela. Honzula se podíval tím směrem pětiokým dalekohledem a hned viděl, kdo za ním přichází a s jakým trápením. Jestliže to bylo trápení malé, nechal svůj dub nafouknout jen trošku. Když bylo větší, vítr nafoukl dutinu stromu jako hradní síň, takže se v ní žádná starost už nezdála tak velká.

To na každé trápení pomáhá. Proto je svět tak velký. Každá starost se v něm jednou ztratí...

Čaroděj Honzula nechtěl nikdy nikoho zklamat. Znal moudrá slova i dobrá kouzla a věděl, jak mají věci být, aby bylo dobře.

Miloš Kratochvíl: Čaroděj z nafukovacího stromu, s. 7-8

Aktivita 1:

Pedagog dětem sdělí, že nyní je jejich úkolem zakroužkovat tvrzení vyplývající z textu podle toho, zda jsou či nejsou pravdivá. Pokud tvrzení pravdivá nebudou, dítě zakroužkuje „NE“, pokud tvrzení pravdivé bude, dítě zakroužkuje „ANO“. Poté, co všechny děti budou s úkolem hotovy, pedagog s dětmi projde jednotlivé odpovědi, vyhledají příslušné pasáže v textu a zkontrolují správnou odpověď.

¹⁰² Pozn.: Pracovní list IV. Je obsažen v příloze

Aktivita 2:

Po splnění úkolu bude následovat diskuze. Pedagog se dětí zeptá: „Když byste měly vymyslet své vlastní kouzlo, k čemu by mělo sloužit? Myslíte, že kdyby se vymyslela jistá kouzla a zaříkávadla, která by fungovala, změnilo by se něco k lepšímu?”

Na závěr pedagog dětem sdělí, že jejich závěrečným úkolem bude vymyslet ve dvojici své vlastní kouzlo a poté ho říci ostatním. Kouzlo má mít minimálně 3-5 řádků. Jeden z dané dvojice kouzlo přednese a druhý názorně předvede, co kouzlo dokáže udělat. Pokud kouzlo nepůjde názorně předvést, děti mohou následek kouzla znázornit výtvarně nebo dramaticky.

Zpětná vazba

Hodnocení dětí proběhne ústní i písemnou formou. Pedagog se dětí zeptá, jak samy sebe hodnotí v jednotlivých aktivitách. Každý sám sebe zhodnotí číslicí od jedné do pěti. Děti si individuálně napíší svou číslicí na papír a až dostanou pokyn, zvednou ji nahoru (komu bude číslicí nepřijemné ukázat, nemusí).

Pedagog poté děti vyzve, aby navrhly dvě věci či aktivity, které by mohly na daném společně stráveném odpoledni změnit. Ten, koho libovolně něco napadne, se přihlásí a dostane prostor vyjádřit se. Děti budou mít také možnost určit dvě věci, které se jim na odpoledni či daných aktivitách líbily nejvíce.

8.6 Průběh čtenářských lekcí Knížní rozjímání ve školní družině

Čtenářské lekce byly realizovány po domluvě s vedoucí vychovatelkou školní družiny ve dnech 8. a 9. 2. 2023. Zúčastnilo se třicet dětí ve věku od 6 do 11 let. První den jsem čtenářskou lekci realizovala převážně s dětmi 2. ročníku a dvěma dětmi 1. ročníku, následující den s dětmi 3. ročníku, s jedním dítětem 4. ročníku a jedním z 5. ročníku.

Děti z 1. a 2. ročníku jsem si rozdělila do skupin po čtyřech. Setkání jsem vždy začínala představením konkrétního literárního díla autora. Toho jsem dětem přiblížila během prvního setkání. Poté jsem používala ukázky z tvorby společně s pracovními listy. Ukázky textů jsem dětem předčítala anebo si je děti četly samy. Na samém začátku nastal u některých stolů problém, že si děti chtěly číst ukázky samy, ale nahlas, a tak čtením rušily ostatní. Jedince, kteří měli problém se soustředěním, jsem posadila ke stolu po jednom. Většina dětí měla problém s napsáním klíčových slov. U této aktivity jsem každému věnovala individuální pozornost a napomáhala s jejich vyhledáváním. Mnozí často psali místo jednotlivých slov celé věty. Sdělila jsem jim, že mohou napsat také sousloví. U vymýšlení a pozměnění stručného příběhu děti napsaly pouze pár vět vzhledem k tomu, že mnohým psaní stále činilo problém, anebo mi příběh vyprávěly ústně. Seřazení textu dle návaznosti bylo u některých také problémové. Děti se o splnění úkolu pokusily, projevíly snahu, ale množství a vět bylo opravdu hodně. Pro budoucí spolupráci s tímto ročníkem bych zvolila menší množství vět.

Děti nejvíce zaujal pracovní list a aktivity spojené se strašidly. Na otázku, jaké skutky a činy hodnotí natolik zlé, že by na ně poslaly strašidla, se děti překřikovaly a odpovědi byly pestré. Nejčastější odpovědi dětí bylo, že nejhoršími skutky jsou, když někdo člověka zabije anebo začne válku. Odpověď týkající se rozpoutání války se opakovala. Děti velmi bavila výtvarná činnost, kdy každý nakreslil na barevný papír, jak si představuje strašidlo, které se lidem usazuje na těla, a poté ho nalepil na čtvrtku.

Děti kreslily např. „sprosto-kočku“, která štípala lidi, kteří neustále mluví sprostě. Diskuzi jsme také rozvinuli na téma lhaní. Většina dětí se shodla na tom, že lhaní je špatné, ale že když někdo zalže v maličkostech, lze mu lhaní prominout.

Pracovní list s tématem domácích mazlíčků a s ní spojenou aktivitou týkající se kroužkování správného tvrzení vyplývající z textu nebyl pro děti problém. S některými slabšími žáky jsem pracovala individuálně tak, že jsem jim pomáhala tvrzení nalézt v textu a poté je nechala vybrat své tvrzení. Děti se nejvíce překřikovaly v popisování domácího zvířete a byly pobouřené, že jim někdo další skáče do řeči. Tento problém jsem musela vyřešit tak, že jsem děti individuálně vyvolávala a každý dostal prostor k vyjádření.

Zpěv písně „*Máme rádi zvířata*“ si děti užily a aktivita se jim líbila, přestože zpočátku u nich převládal ostych zpívat. Vznikl opět konflikt mezi skupinami, kdo jakou sloku bude zpívat, a tak jsme píseň zpívali pětkrát. Největší zmatek nastal při dramatickém předvádění nového kouzla, které měly děti za úkol vymyslet. Všechny děti aktivitu prožívaly a kouzlo chtěly spíše nakreslit než ho napsat. Nejčastěji děti chtěly pomocí kouzla rozumět zvířatům a povídat si s nimi. Přály si, aby mohly rozumět jejich řeči. Toužily se také přemísťovat, teleportovat se a létat do různých míst.

Následující den jsem projekt realizovala v oddělení dětí 3. ročníku. Zúčastnily se také děti 4. a 5. ročníku. Pocítila jsem opravdu veliký rozdíl v samostatnosti, vypracování a podílení se na jednotlivých aktivitách. Zadání jsem vysvětlila hromadně všem a poté si každý samostatně přečetl dílčí aktivity. Když někdo nějakému úkolu nerozuměl, přihlásil se, avšak většina zadání pochopila. Největší úspěch mělo sehrání vlastního kouzla a nakreslení strašidla jako ve druhém ročníku. Když jsem položila otázku, na jaké lidi by svoje strašidla poslaly, děti odpověděly, že na lidi, co páchají trestný čin, kradou nebo ubližují druhým. Vymyšlená kouzla zde byla také originální, děti si například přály se pomocí kouzla stát květinou nebo princeznou. Děti 4. a 5. ročníku se chtěly pomocí kouzla teleportovat do lepší a šťastnější rodiny.

Vyhledávání potřebných informací v textu se naopak pro všechny zdálo velmi jednoduché, menší problémy nastaly u chlapců, kterým se nedařilo soustředit, protože je rušili jiní chlapci, kteří si hráli. Chlapci ve 3. ročníku měli také větší problém zpívat píseň „*Máme rádi zvířata*“, protože se ostýchali před dívkami.

Na závěr proběhlo hodnocení ze strany dětí. Každé dítě na papír napsalo číslici od jedné do pěti dle toho, jak si myslí, že obstálo v jednotlivých aktivitách. Kdo chtěl, mohl papír s číslicí zvednout a dodat k hodnocení poznámku. Většina dětí se ohodnotila číslicí jedna až dva. Jedinci, kteří se ohodnotili číslem dva, se shodli na tom, že některé úlohy pro ně byly těžší. Když jsem se zeptala, co by na tomto odpoledni změnili, někteří odpověděli, že by na aktivity vyžadovali menší hluk a větší klid, protože se jim při velkém počtu dětí a hluku hůře soustředí. Většina vyhodnotila, že se jim nejvíce líbila výtvarná aktivita malování strašidel a následná diskuze o špatných vlastnostech lidí. Také pozitivně hodnotily dramatickou činnost spočívající ve vymýšlení a sehrání kouzel.

Z mého pohledu se realizace čtenářských lekcí Knížní rozjímání celkově vydařila, ač u každého ročníku jiným způsobem. Ve druhém ročníku jsem některé úkoly vyhodnotila jako náročné a příště bych je zpracovala jednodušeji. U všech aktivit byla potřebná neustálá pozornost a individuální vysvětlování. Ve třetím ročníku bych průběh hodnotila s menšími překážkami, žádná úloha zde nezpůsobila větší problém, ale bylo zde těžší děti zaujmout, udržet pozornost, průběh diskuze.

PRACOVNÍ LISTY

Ukázky všech pracovních listů jsou obsaženy v příloze.

9.1 Charakteristika pracovních listů

Pracovní list I. – Téma: význam přátelství, rovnost lidí, charakterové vlastnosti

První ukázka vychází z díla *Skřítek z obrovy kapsy*. Pojednává o obrovi Helemesovi, který spěchal za lesním medem. Nepočkal však na souhlas od včel, zda mu med dají. Včely mu krádež spočítaly a Helemes od nich dostal dvacet žihadel. Helemesovi otekla od žihadel hlava natolik, že se nemohl dostat z lesa. Z ukázky vyplývá ponaučení, že krást a brát věci cizím bez souhlasu se nemá.

Aktivity jsou sestaveny tak, aby se děti zamyslely nad tím, co udělal obr Helemes špatně. V aktivitě, kde je využita metoda klíčových slov, děti popřemýšlí nad příčinou, proč Helemes dostal tolik žihadel. Metoda klíčových slov jim pomůže k tomu, aby ze situace vybraly nejdůležitější prvky a slova (sousloví). V další aktivitě pozměnění části příběhu se děti zamyslí nad jiným způsobem chování obra Helemese, jež by vedlo ke spokojenosti jeho i lesních včel.

Další úryvek v tomto pracovním listu vychází z díla *Už sněží, už chumelí! Aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Je zde využita metoda zpřeházených vět. U této aktivity je vyžadována pozornost při čtení a soustředěnost.

Pracovní list II. – Téma: špatné charakterové vlastnosti a jejich prevence, lhaní

První ukázka textu vychází z díla *Modrý Potouch*. Ukázka nastiňuje rozhovor mezi holčičkou Zuzankou a jejím otcem. Zuzanka otce vybízí, ať se s ní vydá na pátrání po strašidlech v jejich čtvrti Potměchy, kde se strašidla nachází. Součástí pracovního listu je diskuze o špatných vlastnostech lidí, o zlých činech a strašidlech, které by se na takové lidi uchytily. Součástí je výtvarná činnost, prostřednictvím které děti rozvinou fantazii a kreativní myšlení. V této části pracovního listu je také zahrnuto dílo *Potouši a zlodějak*, které si děti prohlédnou jako pokračování díla *Modrý Potouch* a ve kterém si ukážeme encyklopedii strašidel.

Druhá ukázka textu vychází z díla *Hloupežníci*. Pojednává o chlapci Matyášovi, který se přiznává otcovi, že zničil robota. Současně se také přiznává ke lži a sleduje, jaký důsledek jeho lhaní mělo. Z ukázky vyplývá, že lhát se nemá a tajit dlouho své lži také ne. K ukázce je vytvořena aktivita, v níž se děti hlouběji zamyslí nad tématem lhaní prostřednictvím trojlístku. Součástí je také diskuze.

Pracovní list III. – Téma: důležitost lásky k domácím mazlíčkům

Ukázka v pracovním listu vychází z díla *Kočkopes Kvído*. Pojednává o dívce Týně, která si přála domácího mazlíčka. Týna nakreslila tři výkresy, které zmuchlala a vyhodila do koše. Z koše se vykutálela koule zmuchlaných výkresů, ze které se narodil kočkopes Kvído. Vypadal trochu jako pes, kočka a papoušek dohromady. Z ukázky vyplývá, že není důležitý vzhled, ale láska ke Kvídovi.

První aktivita se týká kroužkování správného tvrzení vyplývajícího z textu. Děti si ověří, jak intenzivně se na ukázkou soustředí či jak se dokáží orientovat v textu. Ve druhé aktivitě prohloubí svou představivost a nakreslí, jak si kočkopsa představují. Na procvičení slovní zásoby a zlepšení ústního projevu děti popíší svého domácího mazlíčka. V poslední aktivitě posílí schopnost týmové spolupráce, procvičí své hlasivky a společně si zazpíváme píseň velmi blízkou tématice domácích mazlíčků.

Pracovní list IV. – Téma: svět magie a kouzel

Ukázka v pracovním listu vychází z díla *Čaroděj z nafukovacího stromu*. Pojednává o Čarodějovi Honzulovi, který bydlí v nafukovacím stromu. Přibližuje jeho dobrosrdečnost, charakter a oblíbenost právě v tom, jak to s každým, kdo ho navštíví, myslí dobře. Honzula chce pomoci každému s jeho trápením.

V první aktivitě je využita metoda ANO x NE. Děti v tabulce zakroužkují jednotlivá tvrzení dle toho, zda je považují za pravdivá či ne. Děti prokáží schopnost vyhledávání informací v textu. V další aktivitě vymyslí a následně dramaticky ztvární vymyšlené kouzlo. Z dramatické ukázky má být pochopitelné, co kouzlo dokáže. Touto aktivitou děti rozvinou či prohloubí dramatické dovednosti a prokáží schopnost spolupráce. Některé děti tím také mohou překonat ostych před ostatními.

9.2 Řešení pracovních listů

Pracovní list I. – Téma: význam přátelství, rovnost lidí, charakterové vlastnosti

Úkol 1: chci med, vztekle, nemínil čekat, rovnou se sápal

Úkol 2: c, e, a, d, f, b, g

Pracovní list II. – Téma: špatné charakterové vlastnosti a jejich prevence, lhaní

Úkol: První řádek – lež, lhaní; Druhý řádek – špatné, nevhodné; Třetí řádek – škodí, šíří se, ničí

Pracovní list III. – Téma: důležitost lásky k domácím mazlíčkům

Úkol: 1C, 2B, 3C, 4B

Pracovní list IV. – Téma: svět magie a kouzel

Úkol: NE, ANO, ANO, NE, ANO, NE

ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo představení současného autora knih pro děti Miloše Kratochvíla a využití jeho vybrané literární tvorby ve volnočasové výchově ke čtenářství. Bakalářská práce je rozdělena na část teoretickou a praktickou. Teoretická část obsahuje celkem sedm kapitol.

V první kapitole jsem představila život autora, zajímavé momenty jeho dětství a snažila jsem se vystihnout, jak se vyvíjel jeho vztah ke knihám. Jsou zde popsány jeho záliby, některé vzpomínky i na osoby, které do jeho tvůrčího života přinesli inspiraci.

Ve druhé a třetí kapitole je pozornost zaměřena na přiblížení autorovy tvorby pro děti. Je zde uveden přehled prozaických a poetických děl. Následuje rozbor vybraných děl, která jsem si zvolila k realizaci čtenářských lekcí. Jedná se o díla: *Už sněží, už chumelí aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my* (2000, 2010), *Čaroděj z nafukovacího stromu* (2008, 2021), *Skřítek z obrovky kapsy* (2009, 2019), *Modrý Poťouch* (2010, 2019, audio kniha 2022), *Kočkopes Kvído* (2011, 2015), *Hloupežníci* (2011) a *Poťouši a zloděják* (2013).

Čtvrtá kapitola zachycuje, jaká literární ocenění autor získal, např. *Výroční cenu Fragmentu* (2006), ocenění *Zlatá stuha* (2010) a další.

V páté kapitole je zachycen oblíbený literární žánr autora a jeho specifika. Oblíbeným žánrem M. Kratochvíla je pohádka. Je zde popsána krátká charakteristika pohádky, vztah autora k pohádkám a inspirační zdroje.

Šestá kapitola blíže charakterizuje cílovou skupinu, s níž jsem pracovala v rámci čtenářských lekcí. Jedná se o mladší školní věk.

V sedmé kapitole popisují vybrané metody práce s textem, s nimiž pracuji v rámci čtyř čtenářských lekcí, které jsem souhrnně nazvala *Knížní rozjímání*. Všechny metody jsou vybrané s ohledem na cílovou skupinu s cílem prohloubit dovednosti čtení s porozuměním.

Praktickou část popisují v osmé kapitole. Je zde zachycena charakteristika zařízení, v němž jsem realizovala praktickou část. Jednalo se o školní družinu Základní školy Emy Destinové v Českých Budějovicích. Realizaci jsem rozdělila na dvě odpolední setkání ve dnech 8. a 9. 2. 2023. Jeden den jsem čtenářské lekce realizovala s dětmi 1. a 2. ročníku, následující den s dětmi 3., 4. a 5. ročníku. Připravila jsem si sadu metodických listů doprovázených pracovními listy. V metodických listech jsem dodržovala konkrétní body: cíle, obsah, metody, pomůcky apod. Využívala jsem metody z oblasti literární, dramatické, hudební a výtvarné výchovy. U každé čtenářské lekce jsem si stanovila dílčí cíle, kterých jsem chtěla dosáhnout. Ve čtenářské lekci byly využity úlohy z oblasti výchovy ke čtenářství, dramatické, hudební i výtvarné výchovy.

Po realizaci čtenářských lekcí jsem si uvědomila, že bych příště některé úlohy na čtení s porozuměním vypracovala snadnější, protože pro mnoho dětí byly těžké. Úlohu s využitím metody klíčových slov jsem pozměnila v průběhu realizace a děti tak mohly z textu vypsát místo jednotlivých slov souvětí. Když jsem úlohu s klíčovými slovy pozměnila, nebyla pro děti tak nezvladatelná jako na začátku a dařilo se jim lépe. Pro děti v 1. a 2. ročníku bych pro budoucí práci zvolila více výtvarných a dramatických aktivit z důvodu velkého úspěchu. Naopak u dětí 3. ročníku bych se nebála zvolit více aktivit na čtení s porozuměním, protože jim čtení již nečinilo problémy, jako tomu bylo

u mladších dětí. V úloze s využitím metody zpřeházených vět bych při budoucí práci zvolila méně možností s jednoduššími větami. Úloha se zpřeházenými větami byla náročnější zejména pro děti 1. a 2. ročníku a vyžadovala větší spolupráci v podobě pomalého předčítání a podrobnějšího výkladu. Velmi se naopak osvědčila metoda trojlístku, děti napadalo mnoho vhodných slov na téma lhaní. K mému překvapení všechny děti nejvíce bavilo vytváření strašidel, která se lidem usazují na těla. Všechny děti se velmi ochotně zapojovaly do všech diskuzí na téma lhaní, špatné charakterové vlastnosti apod. Úspěšnou byla aktivita z dramatické výchovy, kdy děti ve dvojici vymýšlely vlastní kouzlo a poté ho předvedly ostatním. U vymýšlení této aktivity bych v budoucnosti dětem zařídila větší klid na přemýšlení, protože byly u vymýšlení kouzla hlasité, neustále se překřikovaly, a tak se některé děti hůře soustředily. Překřikování nastalo také u pozměňování příběhu, který měly děti napsat písemně, avšak všechny mi příběh chtěly vyprávět ústně.

Sada metodických a pracovních listů může být využita nejen ve školní družině, ale v jakémkoliv volnočasovém zařízení či literárním kroužku. Povedlo se mi dětem ukázat, že čtení není jen nepříjemná a nudná záležitost. Při práci s literárním textem se dají vytvořit úlohy, které mohou být v dětských očích zábavné, ale jsou také poučné. Pomáhají dětskému osobnostnímu a sociálnímu rozvoji, rozvíjejí také jejich vztah ke čtení. Považuji za důležité pracovat s kvalitními literárními díly určenými dětskému čtenáři, neboť tak se čtení dětí stává kvalitním prostředkem a způsobem trávení volného času. Ověřila jsem si v praxi, že děti úlohy na vybrané literární texty z děl autora Miloše Kratochvíla bavily, přišly jim zábavné a ilustrace z knih si chtěly neustále prohlížet.

Věřím, že má bakalářská práce bude inspirací dalším pedagogům, kteří se rozhodnou pracovat s literárními díly různých autorů ve volnočasových aktivitách s dětmi.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Primární literatura:

LADA, Josef. *Bubáci a hastrmani*. 14. vyd., V Albatrosu 10. Praha: Albatros, 2010. ISBN 978-80-00-02703-6.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Už sněží, už chumelí, aneb Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Praha: Amulet, 2000. ISBN 80-86299-58-9.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Mikuláš, Ježíšek, pan Vrána a my*. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-425-4.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Čaroděj z nafukovacího stromu*. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0479-2.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Čaroděj z nafukovacího stromu*. Vydání druhé (v Tritonu první). Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2021. ISBN 978-80-7553-897-0.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Jejda a Helemes: skřítek z obrovky kapsy*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-528-8.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Skřítek z obrovky kapsy*. Praha: Euromedia Group, 2019. ISBN 978-80-7617-792-5.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Poťouch*. Praha: Triton, 2010. ISBN 978-80-7387-411-7.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Poťouch*. 2. vydání. Praha: Triton, 2019. ISBN 978-80-7387-411-7.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Poťouch* [1 audiodisk (1 hod., 59 min.)]. Praha: Témbř, 2022. Nezkřácená audiokniha ve formátu mp3.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Kočkopes Kvído*. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-2924-9.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Kočkopes Kvído*. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton, 2015. ISBN 978-80-7387-825-2.

KRATOCHVÍL, Miloš. *Hloupežníci*. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2435-8.

RUTOVÁ, Nina. *Metodika: Hloupežníci, Miloš Kratochvíl*. Praha: Mladá fronta, 2015. ISBN 978-80-204-3752-5

KRATOCHVÍL, Miloš. *Poťouši a zloděják*. Praha: Triton, 2013. ISBN 978-80-7387-688-3.

Sekundární literatura:

BLATNÝ, Marek. *Psychologie celoživotního vývoje*. Praha: Univerzita Karlova: Karolinum, 2016. ISBN 978-80-246-3462-3.

ČAPEK, Robert. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada, 2015. ISBN 978-80-247-3450-7.

HUTAŘOVÁ, Ivana a Marie HANZOVÁ. *Současní čeští spisovatelé knih pro děti a mládež*. Praha: Tauris, 2003. ISBN 80-211-0461-9.

MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA. *Encyklopedie literárních pojmů*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-669-X.

PUGNEROVÁ, Michaela a KOLEKTIV. *Psychologie: pro studenty pedagogických oborů*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-0532-8.

SIEGLOVÁ, Dagmar. *Konec školní nudy: didaktické metody pro 21. století*. Praha: Grada, 2019. ISBN 978-80-271-2254-7.

ŠUBRTOVÁ, Milena a Miroslav CHOCHOLATÝ. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha: Libri, 2012. ISBN 978-80-7277-506-4.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání*. Vydání druhé, rozšířené a přepracované. Praha: Univerzita Karlova v Praze: Karolinum, 2012. ISBN 978-80-246-2153-1.

Internetové zdroje:

ALTMANOVÁ, Jitka. *Pětilistek*. Metodický portál RVP.CZ [online]. 4.2. 2014 [cit. 2023-02-14]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/18339/PETILISTEK.html>

CIBOROVÁ, Kateřina. *Zlatá stuha za rok 2010: Potouši, Snoopy nebo ilustrované dějiny dopravy, to jsou vítězové: Literární soutěže 2022* [online]. 26. 5. 2011 [cit. 2022-11-20]. Dostupné z: <https://www.topzine.cz/zlata-stuha-za-rok-2010-potousi-snoopy-nebo-ilustrovane-dejiny-dopravy-to-jsou-vitezove>

Co se děje v knihovnách: Suk – čteme všichni 2015 – výsledky ankety [online]. 7. 4. 2016 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.rostemesknihou.cz/suk-cteme-vsichni-2015-vysledky-ankety/>

Čaroděj z nafukovacího stromu [online]. [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/knihy/carodej-z-nafukovaciho-stromu-13885>

Česko spisovatelé: Kratochvíl Miloš [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: https://citarny.com/index.php?option=com_content&view=article&id=466:kratochvil-milo&catid=28:esko-spisovatele

HLOUPEŽNÍCI [online]. [cit. 2022-11-27].

Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/hloupeznici.html>

JIRSÁK, Milan. *Vývojová období člověka - podrobně* [online]. [cit. 2023-03-28]. Dostupné z: <https://www.strucne-zdrave.cz/vyvojova-obdobi-cloveka-podrobne/>

KNIHY MILOŠE KRATOCHVÍLA [online]. [cit. 2022-11-13]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/KNIHY.html>

KUBECZKOVÁ, Olga. *Strašibraši aneb Tajemství věže v Kamsehrabech* [online]. [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: <https://www.iliteratura.cz/clanek/26361-kratochvil-milos-strasibrasi-aneb-tajemstvi-veze-v-kamsehrabech>

KYNCL, L. *Metody čtením a psaním ke kritickému myšlení* [online]. ©2018, [cit. 2021-11-27]. Dostupné na WWW: PhDr. Libor Kyncl, Mgr. Beata Kynclová lektor, mentor, kouč - Metody RWCT - Ano - ne (estranky.cz)

Máme rádi zvířata [online]. 12. 10. 2016 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://pisnicky-pro-deti.eu/mame-radi-zvirata/>

Miloš Kratochvíl [online]. [cit. 2023-02-19]. Dostupné z: <https://www.cbdb.cz/autor-6462-milos-kratochvil>

MILOŠ KRATOCHVÍL: životopis a práce [online]. 2. 5. 2009 [cit. 2022-11-06]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/bibliografie.html>

Ocenění: Literární ocenění. *Miloš Kratochvíl* [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/oceneni.html>

Puntikáři [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.dknihy.cz/puntikari>

ROUSOVÁ, Andrea. *Pohádková tvorba Miloše Kratochvíla* [online]. Brno, 2015 [cit. 2022-11-12].

Dostupné z: https://is.muni.cz/th/kytbd/Pohadkova_tvorba_Milose_Kratochvila.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Milena Šubrtová, Ph.D.

SEMELKOVÁ, PhDr. Jana. Miloš Kratochvíl pasoval prvňáčky na čtenáře. *Průvodce kulturou nejen 21. století* [online]. 11. 6. 2012 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.kultura21.cz/literatura/4567-milos-kratochvil-pasoval-prvnacky-na-ctenare>

ŠEBEK, Stanislav. *Miloš Kratochvíl: Kája Mařík mi byl protivný* [online]. [cit. 2022-12-13]. Dostupné z: https://domazlicky.denik.cz/kultura_region/milos-kratochvil-kajamarik-mi-byl-protivny.html

ŠIMEČKOVÁ, Marta. *Dejte si pozor na rozkmořidla: Recenze: Knihy pro děti a mládež* [online]. 18. 8. 2011 [cit. 2022-11-12].

Dostupné z: <https://www.vaseliteratura.cz/pro-deti-a-mladez/1375-modry-potouch>

Vydavatelství Mladá fronta udělilo svoje Výroční ceny za rok 2014: Výherci Výročních cen Mladé fronty za rok 2014 [online]. 15. 5. 2015 [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.e15.cz/byznys/ostatni/vydavatelstvi-mlada-fronta-udelilo-svoje-vyrocniceny-za-rok-2014-1189620>

VÝROČNÍ CENA MLADÉ FRONTY ZA ROK 2009: Markéta Vydrová; ilustrace [online]. [cit. 2022-11-27].

Dostupné z: <https://ilustrace-marketa-vydrova.estranky.cz/clanky/oceneni.html>

Výsledky ankety SUK 2012. In: *Čtenář; měsíčník pro knihovny* [online]. [cit. 2022-11-19]. Dostupné z: <https://www.svkkk.cz/en/ctenar/clanek/1241>

SEZNAM PŘÍLOH

PŘÍLOHA I.	PRACOVNÍ LIST I.
PŘÍLOHA II.	PRACOVNÍ LIST II.
PŘÍLOHA III.	PRACOVNÍ LIST III.
PŘÍLOHA IV.	PRACOVNÍ LIST IV.
PŘÍLOHA IV.	UKÁZKY VYPLNĚNÝCH LISTŮ A AKTIVIT

PŘÍLOHY

PŘÍLOHA I.

PRACOVNÍ LIST I. – význam přátelství, rovnost lidí, charakterové vlastnosti

Zadání:

„Chci med! A hned! A všechno!” vyřázel ze sebe udýchaný Helemes vztekle.

Nemínil čekat, až se včely poradí, jestli mu nějaký med dají, a rovnou se sápal po plástvích. Včely si to nenechaly líbit. Spočítaly mu tu drzost na dvacet žihadel. Z toho pět do tváři a do nosu! Hlava se mu po žihadlovém jedu zvětšila stejně rychle, jako vám na pouti nafouknou balónek. Není to ale úplně přesné přirovnání. Tak velké balonky, jako byla Helemesova oteklá hlava, na žádné pouti nepodávají...

Dostat se s tak velkou hlavou z lesa nebylo jednoduché. Obr musel hledat cestu mezi stromy, které rostly hodně daleko od sebe. Místa, kde stromy stály jen trochu hustěji, musel Helemes obcházet. Tam se svou oteklou hlavou neprošel.

Obr vyhrožoval, klel a nadával. Ale to nepomáhá, a je zbytečné to zkoušet. Začal tedy litovat sám sebe, což je taky k ničemu a špatně se to poslouchá. Teprve když přísahal, že si lesních včel už nikdy ani nevšimne, vykoukl z kapsy Jejda. Zamyšleně si prohlížel obrovu velikánskou hlavu.

„Měl jsi pravdu, Helemesi, že větší toho víc ví! Dřív jsi nevěděl, že se med lesním včelkám krást nemá, ale s touhle velkou hlavou to už víš!”

Miloš Kratochvíl: *Skřítek z obrovy kapsy*, s. 32

ÚKOL: vypište z textu pět klíčových slov, o kterých si myslíte, že jsou příčinou, proč obr dostal od včel tolik žihadel.

ÚKOL 2: vymyslete a pozměňte stručně příběh tak, aby Helemes nebyl popíchaný od včel. Jak by musel Helemes své jednání k lesním včelkám změnit, aby byly všechny strany spokojené?

Zadání 2:

seřaďte ve dvojici text tak, jak si myslíte, že jde návazně za sebou dle smyslu. Správnost ověříte dle originálního textu, který dostanete.

- Nebál jsem se Mikuláše ani žádného čerta, protože jsem věděl, že už vůbec neumím zlobit, ale Kotnour, Hoděra ani Ota Pivoňka se mnou už nechtěli kamarádit.*
- Šel jsem takovou velikou zasněženou loukou, kde nebyla ani stopa. Od boty, od lyží, od sáněk, žádná, protože tam nikdo z kluků nešel. A mně bylo čím dál hůř z toho, jak jdu sám. Jediný z kluků tak moc polepšený.*

- c) *„A když jsem konečně usnul, zdálo se mi, že o mně Mikuláš opravdu všechno věděl a přimíchal mi mezi bonbony opravovací tabletku.*
- d) *.Jak jsem byl tak moc polepšený, tak už jsem nebyl pro žádnou legraci ani dobrodružství. Byl jsem vážný a oni o mě nestáli.*
- e) *A já byl najednou napravený jako ten jeho čert. Polepšil jsem se tak moc, že jsem to taky už ani nebyl já!”*
- f) *Nevěděl jsem, co mám udělat, aby mezi námi všechno bylo jako dřív. A jak jsem byl tak strašlivě napravený, tak mě v zoufalství napadlo jenom to, že na ně půjdu žalovat! Komu a kam, to nevím.*
- g) *Bylo mi do breku a říkal jsem si, že možná není hlavní dostat od Ježíška ze všech nejvíc dáreků, že je lepší se kamarádit s Pivoňkou a Kotnourem...*

Miloš Kratochchvíl: *Už sněží, už chumelí* aneb *Mikuláš, Ježíšek, pan vrána a my*, s. 26-27

PŘÍLOHA II.

PRACOVNÍ LIST II. – špatné charakterové vlastnosti a jejich prevence, lhaní

Zadání:

„Tak musíš něco velkého objevit,“ poučila ho Zuzanka a nastínila mu, co a jak. „Můžeš začít hned! Pojď se mnou ven pátrat po strašidlech. Slyšel jsi přece od dědy, kolik jich v Potměchách bylo, a ty bys mohl dokázat, že tu jsou pořád. Já ti pomůžu.“

Maminka se usmála, ale tatínek se tvářil, že nechápe, co se po něm žádá. Navíc má vypávat jezevce a do strašidel mu nic není, protože taky proč, když o nich v učebnicích není ani zmínka. Zuzanka na to ale řekla, že takhle se profesorem nestane, profesori musejí bádát po tom, co v žádných učebnicích ještě není. Přesvědčovala tatínka, že strašidla patří do jeho předmětu, tedy do přírodopisu. Kam jinam by mohla patřit? Často vypadají jako zvířata nebo lidé, a některá zvířata nebo lidi zase vypadají jako strašidla.

Miloš Kratochvíl: *Modrý Potouch*, s. 80

Otázky k textu:

1. Jaké činy a skutky u lidí hodnotíte natolik zlé, že byste na ně poslali strašidla?
2. Co myslíte, že by taková strašidla (Rozkmořidla) provedla s lidmi, kteří neustále lžou? Dokázali byste vymyslet název oboru, který by se zabýval strašidly, která se lidem usadí v hlavě a oni je nemohou vyhnat z hlavy ven?”

Aktivita: na barevný papír nakreslete, jak si představujete strašidlo, které se lidem usazuje na těla. Vymyslete mu jméno a napište, na jaké lidi se takové strašidlo usazuje a co s nimi dělá.

Jaké skutky musí lidé provést, aby ho takové strašidlo „zaslepilo a pohltilo?” A jak se lidé mají chovat, aby snížili riziko, že na ně takové strašidlo nepřijde? Strašidlo vystříhnete a nalepte na čtvrtku.

Zadání 2:

Pan Pazdera se zachmuřil, když mu Matyáš dával poničeného robotíka.

„Kdo mu to udělal?”

„Já,“ přiznal Matyáš. „Uklouzla mi noha po hadici a šlápl jsem na něj.”

Otec se zamračil ještě víc. „Dobře, to se může stát. Ale co ty tvoje řeči?! Proč jsi to sváděl na pana Havlika?” rozpaloval se čím dál víc.

„Bál jsem se... Že se na mě budeš hodně zlobit,“ přiznal Matyáš.

„Teď se zlobím nejvíc! Udělal jsi z pana Havlička zloděje, loupežníka!”

„Já jsem hloupežník,“ špitl Matyáš. „A mrzí mě to. Všechno.”

„Tebe to mrzí. Ale víš, jak je mně?” zoufal táta.

„Já ho nespravedlivě obvinil. Ublížil jsem mu.“

„Tati, třeba se to spraví,“ zvedl k němu oči Matyáš.

Miloš Kratochvíl: *Hloupežníci*, s. 74-76

Úkol: co vše se vám vybaví pod klíčovými pojmy LEŽ a LHANÍ? S pojmy pracujte v metodě trojlístku.

Otázky k diskuzi:

- Kolikrát jste za poslední dobu lhali a komu? Cítili jste po lhaní špatné pocity? Čím byste lhaní napravili? Co myslíte, že lhaní dokáže způsobit?”

Otázka k tématu svědomí:

- Jak si představujete svědomí, co to vlastně je? Dokázali byste ho graficky znázornit?”

PŘÍLOHA III.

PRACOVNÍ LIST III. - důležitost lásky k domácím mazlíčkům

Zadání:

Z koše se vykutálela koule ze zmuchlaných výkresů. Zašustilo to v ní pořádně hlasitě, rozbalila se – a jako z vajíčka se z ní vyklubalo podivné stvoření. Na první pohled bylo jasné, že se poskládalo ze tří Týniných vyhozených obrázků. Vypadalo trochu jako kočka, trochu jako pes a barevné bylo jako papoušek. Tak se narodil Kvído. Proč dostal tohle trochu zvláštní jméno? Žádné jiné Týnu nenapadlo. Když k ní to podivné stvoření přicupitalo a přitulilo se jí k nohám, nějak mu přece říct musela. Jméno Kvído vybrala pro papouška. Jak by se jmenoval její pes nebo kočka, v tom ještě jasno neměla. Použila tedy jméno papouščí. Nakonec proč ne? Kvído byl strakatý stejně jako papoušek. A taky jak mluvil! S vrzavým papouščím přízvukem, do kterého se mu jen tu a tam připletlo nějaké to mňouknutí a hafnutí.

Týna se k němu sklonila, aby si ho mohla pořádně prohlédnout. Jaký vlastně je? Přední nohy kočičí s drápky, zadní psí. Uši taky psí, vousky kočičí, oči kočičí, špičku čenišku psí...

Je hezký?

„Je jiný.“

Na všechny otázky, které jí vířily hlavou, ji napadla jenom tahle jediná odpověď. A potom ještě jedna, poslední: „Je můj! To je nejdůležitější. Na ostatním přece vůbec nezáleží!“

Miloš Kratochvíl: *Kočkopes Kvído*, s. 20-21

Úkol: zakroužkujte správné tvrzení vyplývající z textu:

- 1) Jakým zvířatům je podobný mazlíček Týny?
 - a) želvě, papouškovi, kočce
 - b) zebře, psovi a kočce
 - c) psovi, kočce a papouškovi

- 2) Proč Týna pojmenovala mazlíčka Kvído?
 - a) Protože jména měla již předem vybraná pro papouška
 - b) Protože ji nic jiného nenapadlo
 - c) Protože byl strakatý jako papoušek

- 3) Co vyplývá z textu, že je pro Týnu nejdůležitější?
 - a) Že s mazlíčkem může spát v posteli
 - b) Že spolu mohou chodit na procházky a do školy
 - c) Že je její a konečně má nějakého mazlíčka, vše ostatní jí nepřipadá důležité

- 4) Jak a kde se Kvído (mazlíček) narodil?
 - a) Narodil se venku
 - b) Narodil se v odpadkovém koši ze zmuchlaných výkresů
 - c) Na stromě v lese

Otázka a úkol na závěr:

- 1) Dokázaly byste výtvarně znázornit, jak si představujete domácího mazlíčka, který se podobá třem výše popsaným zvířatům dohromady?
- 2) Namalujte, jak si představujete Kvída.
- 3) Po výtvarné činnosti ústně popište vlastního zvířecího kamaráda (jaké zvíře máte doma, jak se jmenuje, kolik má let, jak vypadá,..)
- 4) Do každé skupiny dostanete na papíru text písně „*Máme rádi zvířata*“, kterou si zazpíváme jak ve skupině, tak hromadně.

PŘÍLOHA IV.

PRACOVNÍ LIST IV. – svět magie a kouzel

Zadání:

Čaroděj Honzula bydlel na kraji Klouzkové paseky v nafukovacím stromě. Sám byl hubený, že by se vešel do pukliny ve smrkové soušce, ale když čekal hosty, zavolal si vítr, a ten mu nafoukl vykotlaný dub, jak si zrovna čaroděj přál.

A Honzula míval hosty často.

Každou chvíli za ním přiběhl nebo přiletěl někdo z Halounského lesa. Chodil za ním i hajný Votava, lidé z blízkých vesnic a okolních městeček. Většinou přicházeli s prosbou o radu nebo o pomoc.

Když někdo zamířil ke Klouzkové pasece, hlídaci sojka zakřičela. Honzula se podíval tím směrem pětiokým dalekohledem a hned viděl, kdo za ním přichází a s jakým trápením. Jestliže to bylo trápení malé, nechal svůj dub nafouknout jen trošku. Když bylo větší, vítr nafoukl dutinu stromu jako hradní síň, takže se v ní žádná starost už nezdála tak veliká.

To na každé trápení pomáhá. Proto je svět tak velký. Každá starost se v něm jednou ztratí...

Čaroděj Honzula nechtěl nikdy nikoho zklamat. Znal moudrá slova i dobrá kouzla a věděl, jak mají věci být, aby bylo dobře.

Miloš Kratochvíl: *Čaroděj z nafukovacího stromu*, s. 7-8

Úkol: v následující tabulce zakroužkujte tvrzení vyplývající z textu podle toho, zda je považujete za pravdivá či ne. Až budete mít vyplněný sloupec „po čtení“, odpovědi si zkontrolujete a doplníte si do sloupce „správné odpovědi“, jak jsou tvrzení správně.

<u>TVRZENÍ</u>	<u>PO ČTENÍ</u>	<u>SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ</u>
Čaroděj bydlí v nafukovacím stromě, který se po čase vyfoukne	ANO/ NE	ANO/NE
Za Čarodějem chodil do nafukovacího stromu hajný Votava	ANO/NE	ANO/NE
Čaroděj nikdy nechtěl nikoho zklamat	ANO/NE	ANO/NE
Pokud za Čarodějem někdo přišel s větším trápením, vítr strom nafoukl méně	ANO/NE	ANO/NE
Lidé za Čarodějem většinou přicházeli s prosbou o pomoc	ANO/NE	ANO/NE
Čaroděj byl silnější postavy, a proto se strom občas nafoukl	ANO/NE	ANO/NE

Otázky k závěrečné diskuzi:

- 1) Když byste měly vymyslet své vlastní kouzlo, k čemu by mělo sloužit?
- 2) Myslíte, že kdyby se vymyslela jistá kouzla a zaříkávadla, která by fungovala, změnilo by se něco k lepšímu?
- 3) Vaším závěrečným úkolem bude vymyslet ve dvojici své vlastní kouzlo a poté ho předříkat před ostatními. Kouzlo má mít minimálně 3-5 řádků. Jeden z dané dvojice kouzlo přednese a druhý názorně předvede, co kouzlo dokáže udělat. Pokud kouzlo nepůjde názorně předvést, můžete následek kouzla znázornit např. výtvarně a následně znázornění vysvětlit či dramaticky zahrát.

PŘÍLOHA V.

UKÁZKY VYPLNĚNÝCH PRACOVNÍCH LISTŮ A AKTIVIT

PRACOVNÍ LIST I. – důležitost přátelství, rovnost lidí, charakterové vlastnosti

Zadání:

„Chci med! A hned! A všechno!” vyřázel ze sebe udýchaný Helemes vztekle. Nemínil čekat, až se včely poradí, jestli mu nějaký med dají, a rovnou se sápal po plástvích. Včely si to nenechaly líbit. Spočítaly mu tu drzost na dvacet žihadel. Z toho pět do tváře a do nosu! Hlava se mu po žihadlovém jedu zvětšila stejně rychle, jako vám na pouti nafouknou balónek. Není to ale úplně přesné přirovnání. Tak velké balonky, jako byla Helemesova oteklá hlava, na žádné pouti nepodávají...

Dostat se s tak velkou hlavou z lesa nebylo jednoduché. Obr musel hledat cestu mezi stromy, které rostly hodně daleko od sebe. Místa, kde stromy stály jen trochu hustěji, musel Helemes obcházet. Tam se svou oteklou hlavou neprošel.

Obr vyhrožoval, klel a nadával. Ale to nepomáhá, a je zbytečné to zkoušet. Začal tedy litovat sám sebe, což je taky k ničemu a špatně se poslouchá. Teprve když přísahal, že si lesních včel už nikdy ani nevšimne, vykoul z kapsy Jejda. Zamyšleně si prohlížel obrovu velikánskou hlavu.

„Měl jsi pravdu, Helemesi, že větší toho víc ví! Dřív jsi nevěděl, že se med lesním včelkám krást nemá, ale s touhle velkou hlavou to už víš!”

Miloš Kratochvíl: *Skřítek z obrovy kapsy*, s. 32

ÚKOL: vypište z textu pět klíčových slov, o kterých si myslíte, že jsou příčinou, proč obr dostal od včel tolik žihadel. *Chci med. Hlava hodně zvětšená.*

ÚKOL 2: vymyslete a pozměňte stručně příběh tak, aby Helemes nebyl popíchnutý od včel. Jak by musel Helemes své jednání k lesním včelkám změnit, aby byly všechny strany spokojené?

Zadání 2:

seřad'te ve dvojici text tak, jak si myslíte, že jde návazně za sebou dle smyslu. Správnost ověříte dle originálního textu, který dostanete.

UJÍDAL NEPOSPĚŠNĚ

¹ KRATOCHVÍL, Miloš. *Skřítek z obrovy kapsy*. 2. vydání. Praha: Euromedia Group, 2019. ISBN 978-80-7617-792-5. s. 32.

Ježíška

1 a) Nebál jsem se Mikuláše ani žádného čerta, protože jsem věděl, že už vůbec neumím zlobit, ale Kotnour, Hoděra ani Ota Pivoňka se mnou už nechťeli kamarádit.

0 b) Šel jsem takovou velkou zasněženou loukou, kde nebyla ani stopa. Od boty, od lyží, od sáněk, žádná, protože tam nikdo z kluků nešel. A mně bylo čím dál hůř z toho, jak jdu sám. Jediný z kluků tak moc polepšený.

3 c) „A když jsem konečně usnul, zdálo se mi, že o mně Mikuláš opravdu všechno věděl a přimíchal mi mezi bonbony napravnou tabletku.

5 d) Jak jsem byl tak moc polepšený, tak už jsem nebyl pro žádnou legraci ani dobrodružství. Byl jsem vážný a oni o mě nestáli.

7 e) A já byl najednou napravený jako ten jeho čert. Polepšil jsem se tak moc, že jsem to taky už ani nebyl já!”

6 f) Nevěděl jsem, co mám udělat, aby mezi námi všechno bylo jako dřív. A jak jsem byl tak strašlivě napravený, tak mě v zoufalství napadlo jenom to, že na ně půjdu žalovat! Komu a kam, to nevím.

8 g) Bylo mi do breku a říkal jsem si, že možná není hlavní dostat od Ježíška ze všech nejvíc dárků, že je lepší se kamarádit s Pivoňkou a Kotnourem...²

Miloš Kratochvíl: *Už sněží, už chumelí aneb Mikuláš, Ježíšek, pan vrána a my*, s. 26-27

PRACOVNÍ LIST I.

PRACOVNÍ LIST II. – špatné charakterové vlastnosti a jejich prevence, lhaní
Zadání:

„Tak musíš něco velkého objevit,“ poučila ho Zuzanka a nastřínila mu, co a jak.
„Můžeš začít hned! Pojď se mnou ven pátrat po strašidlech. Slyšel jsi přece od dědy, kolik jich v Potměchách bylo, a ty bys mohl dokázat, že tu jsou pořád. Já ti pomůžu.“

Maminka se usmála, ale tatínek se tvářil, že nechápe, co se po něm žádá. Navíc má vycpávat jezevce a do strašidel mu nic není, protože taky proč, když o nich v učebnicích není ani zmínka. Zuzanka na to ale řekla, že takhle se profesorem nestane, profesori musejí bádát po tom, co v žádných učebnicích ještě není. Přesvědčovala tatínka, že strašidla patří do jeho předmětu, tedy do přírodopisu. Kam jinam by mohla patřit? Často vypadají jako zvířata nebo lidi, a některá zvířata nebo lidi zase vypadají jako strašidla.¹

Miloš Kratochvíl: *Modrý Potouch*, s. 80

Otázky k textu:

1. Jaké činy a skutky u lidí hodnotíte natolik zlé, že byste na ně poslali strašidla?
2. Co myslíte, že by taková strašidla (Rozkmoťdla) provedla s lidmi, kteří neustále lhají? Dokázali byste vymyslet název oboru, který by se zabýval strašidly, která se lidem usadí v hlavě a oni je nemohou vyhnat z hlavy ven?”

Úkol: na barevný papír nakreslete, jak si představujete strašidlo, které se lidem usazuje na těla. Vymyslete mu jméno a napište, na jaké lidi se takové strašidlo usazuje a co s nimi dělá.

Jaké skutky musí lidé provést, aby ho takové strašidlo zaslepilo a pohltilo? A jak se lidé mají chovat, aby snížili riziko, že na ně takové strašidlo nepříjde? Strašidlo vystřihněte a nalepte na čtvrtku.

Zadání 2:

„Pan Pazdera se zachmuřil, když mu Matyáš dával poničeného robotíka.

„Kdo mu to udělal?”

„Já,“ přiznal Matyáš. „Uklouzla mi noha po hadici a šlápl jsem na něj.”

Otec se zamračil ještě víc. „Dobře, to se může stát. Ale co ty tvoje řeči?! Proč jsi to sváděl na pana Havlíka?” rozpaloval se čím dál víc.

¹ KRATOCHVÍL, Miloš. *Modrý Potouch*. 1. vydání. Praha: Triton, 2010. Laskavé čtení. ISBN 978-80-7387-411-7. s. 80.

„Bál jsem se... Že se na mě budeš hodně zlobit,“ přiznal Matyáš.

„Teď se zlobím nejvíc! Udělal jsi z pana Havlíčka zloděje, loupežníka!”

„Já jsem hloupežník,“ špil Matyáš. „A mrzí mě to. Všechno.”

„Tebe to mrzí. Ale víš, jak je mně?” zoufal táta.

„Já ho nespravedlivě obvinil. Ublížil jsem mu.”

„Tati, třeba se to spraví,“ zvedl k němu oči Matyáš. “²

Miloš Kratochvíl: *Hloupežníci*, s. 74-76

Úkol: co se vám vybaví pod klíčovými pojmy **LEŽ** a **LHANÍ**? S pojmy pracujte v metodě trojlístku.

Otázky k diskusi:

- Kolikrát jste za poslední dobu lhali a komu? Cítili jste po lhaní špatné pocity? Čím byste lhaní napravili? Co myslíte, že lhaní dokáže způsobit?”

Otázka k tématu svědomí:

- Jak si představujete svědomí, co to vlastně je? Dokázali byste ho graficky znázornit?”

LHANÍ
BĚHÁ
BĚHÁ
TRESTNÉ
CHODÍ
JE HO HODNĚ

² KRATOCHVÍL, Miloš. *Hloupežníci*. Praha: Mladá fronta, 2011. ISBN 978-80-204-2435-8. s. 74-76.

PRACOVNÍ LIST II

PRACOVNÍ LIST III. - důležitost lásky k domácím mazlíčkům

Zadání:

„Z koše se vykutálela koule ze zmuchlaných výkresů. Zašustilo to v ní pořádně hlasitě, rozbalila se – a jako z vajíčka se z ní vyklubalo podivné stvoření. Na první pohled bylo jasné, že se poskládalo ze tří Týniných vyhozených obrázků. Vypadalo trochu jako kočka, trochu jako pes a barevně bylo jako papoušek. Tak se narodil Kvído. Proč dostal tohle trochu zvláštní jméno? Žádné jiné Týnu nenapadlo. Když k ní to podivné stvoření přicupitalo a přitulilo se jí k nohám, nějak mu přece říct musela. Jméno Kvído vybrala pro papouška. Jak by se jmenoval její pes nebo kočka, v tom ještě jasno neměla. Použila tedy jméno papouščí. Nakonec proč ne? Kvído byl strakatý stejně jako papoušek. A taky jak mluvili! S vrzavým papoušším přízvukem, do kterého se mu jen tu a tam připletlo nějaké to mňouknutí a hafnutí.

Týna se k němu sklonila, aby si ho mohla pořádně prohlédnout. Jaký vlastně je? Přední nohy kočičí s dráčky, zadní psí. Uši taky psí, vousky kočičí, oči kočičí, špičku čenišku psí...

Je hezký?

„Je jiný.“

Na všechny otázky, které jí vřily hlavou, ji napadla jenom tahle jediná odpověď. A potom ještě jedna, poslední: „Je můj! To je nejdůležitější. Na ostatním přece vůbec nezáleží!“¹

Miloš Kratochvíl: *Kočkopes Kvído*, s. 20-21

Úkol: zakroužkujte správné tvrzení vyplývající z textu:

- 1) Jakým zvířatům je podobný mazlíček Týny?
a) Želvě, papouškovi, kočce
b) Zebře, psovi a kočce
 c) Psovi, kočce a papouškovi
- 2) Proč Týna pojmenovala mazlíčka Kvído?
a) Protože jméno měla již předem vybrané pro papouška
 b) Protože jí nic jiného nenapadlo
c) Protože byl strakatý jako papoušek

¹ KRATOCHVÍL, Miloš. *Kočkopes Kvído*. Praha: Knižní klub, 2011. ISBN 978-80-242-2924-9, s. 20-21.

- 3) Co vyplývá z textu, že je pro Týnu nejdůležitější?
a) Že s mazlíčkem může spát v posteli
b) Že spolu mohou chodit na procházky a do školy
 c) Že je její a konečná má nějakého mazlíčka, vše ostatní jí nepřipadá důležité

- 4) Jak a kde se Kvído (mazlíček) narodil?
a) Narodil se venku
 b) Narodil se v odpadkovém koši ze zmuchlaných výkresů
c) Na stromě v lese

Otázka a úkol na závěr:

- 1) Dokázaly byste výtvarně znázornit, jak si představujete domácího mazlíčka, který se podobá třem výše popsaným zvířatům dohromady?
- 2) Namalujte, jak si představujete Kvída.
- 3) Po výtvarné činnosti ústně popište vlastního zvířecího kamaráda (jaké zvíře máte doma, jak se jmenuje, kolik má let, jak vypadá...)
- 4) Do každé skupiny dostanete na papíru text písně „*Máme rádi zvířata*“, kterou si zazpíváme jak ve skupině, tak hromadně.

PRACOVNÍ LIST III.

PRACOVNÍ LIST IV. – svět magie a kouzel

Zadání:

Čaroděj Honzula bydlel na kraji Klouzkové paseky v nafukovacím stromě. Sám byl hubený, že by se vešel do pukliny ve smrkové soušce, ale když čekal hosty, zavolal si vítr, a ten mu nafoukl vykotlaný dub, jak si zrovna čaroděj přál.

A Honzula mival hosty často.

Každou chvíli za ním přiběhl nebo přiletěl někdo z Halounského lesa. Chodil za ním i hajný Votava, lidé z blízkých vesnic a okolních městeček. Většinou přicházeli s prosbou o radu nebo o pomoc.

Když někdo zamířil ke Klouzkové pasce, hlídač sojka zakřičela. Honzula se podíval tím směrem pětiokým dalekohledem a hned viděl, kdo za ním přichází a s jakým trápením. Jestliže to bylo trápení malé, nechal svůj dub nafouknout jen trochu. Když bylo větší, vítr nafoukl dutinu stromu jako hradní síň, takže se v ní žádná starost už nezdála tak veliká.

To na každé trápení pomáhá. Proto je svět tak velký. Každá starost se v něm jednou ztratí...

Čaroděj Honzula nechtěl nikdy nikoho zklamat. Znal moudrá slova i dobrá kouzla a věděl, jak mají věci být, aby bylo dobře.¹

Miloš Kratochvíl: *Čaroděj z nafukovacího stromu*, s. 7-8

Úkol: v následující tabulce zakroužkujte tvrzení vyplývající z textu podle toho, zda je považujete za pravdivá či ne. Až budete mít vyplněný sloupec „po čtení“, odpovědi si zkontrolujete a doplníte si do sloupce „správné odpovědi“, jak jsou tvrzení správně.

TVRZENÍ	PO ČTENÍ	SPRÁVNÁ ODPOVĚĎ
Čaroděj bydlí v nafukovacím stromě, který se po čase vyfoukne	ANO/NE	ANO/NE
Za Čarodějem chodil do nafukovacího stromu hajný Votava	ANO/NE	ANO/NE
Čaroděj nikdy nechtěl nikoho	ANO/NE	ANO/NE

¹ KRATOCHVÍL, Miloš. *Čaroděj z nafukovacího stromu*. 1. vydání. Praha: Fragment, 2008. ISBN 978-80-253-0479-2, s. 7-8.

zklamat		
Pokud za Čarodějem někdo přišel s větším trápením, vítr strom nafoukl méně	ANO/NE	ANO/NE
Lidé za Čarodějem většinou přicházeli s prosbou o pomoc	ANO/NE	ANO/NE
Čaroděj byl silnější postavy, a proto se strom občas nafoukl	ANO/NE	ANO/NE

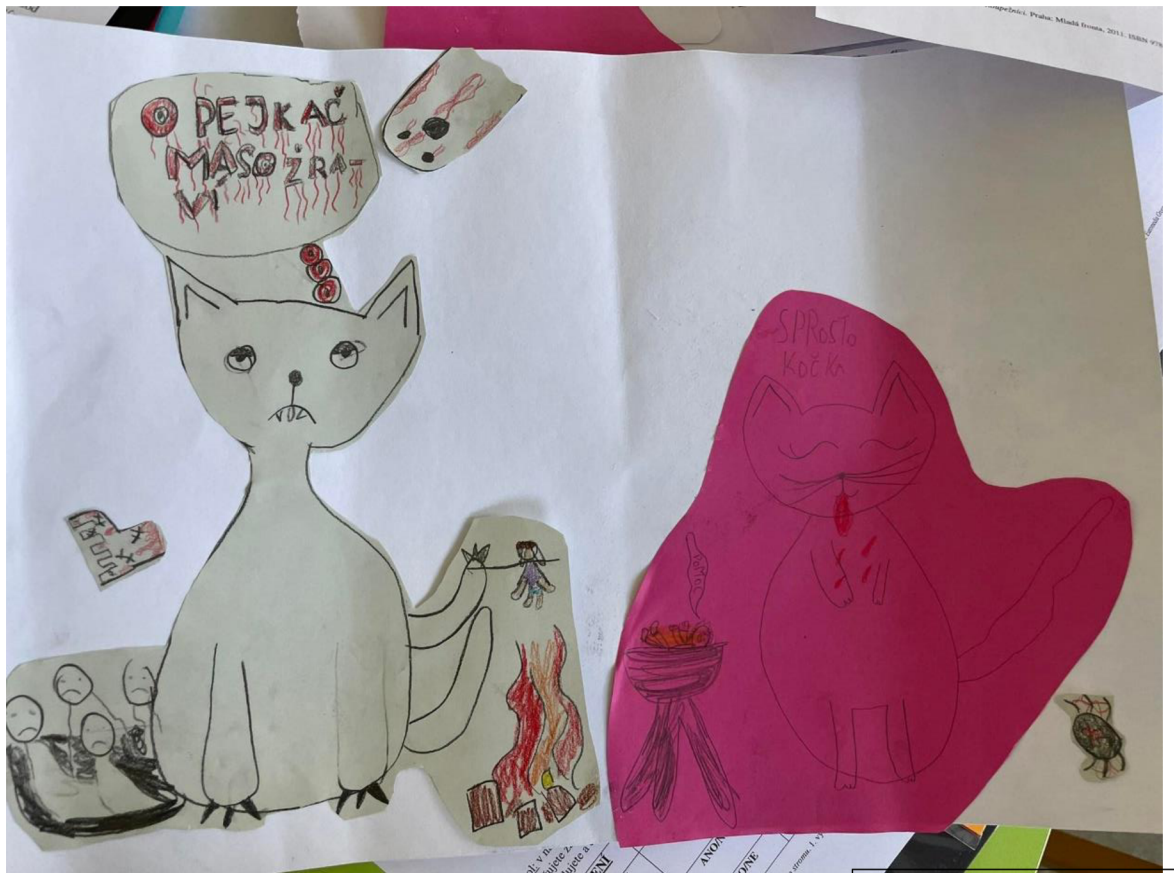
Otázky k závěrečné diskusi:

- 1) Když byste měly vymyslet své vlastní kouzlo, k čemu by mělo sloužit?
- 2) Myslíte, že kdyby se vymyslela jistá kouzla a zaříkávadla, která by fungovala, změnilo by se něco k lepšímu?
- 3) Vaším závěrečným úkolem bude vymyslet ve dvojici své vlastní kouzlo a poté ho předříkat před ostatními. Kouzlo má mít minimálně 3-5 řádků. Jeden z dané dvojice kouzlo přednese a druhý názorně předvede, co kouzlo dokáže udělat. Pokud kouzlo nepůjde názorně předvést, můžete následek kouzla znázornit např. výtvarně a následně znázornění vysvětlit či dramaticky zahrát.

PORTAL. ABI SEM BE
SPAUNOVALA
ČARIMARI
ABI BIL PORTAL

PRACOVNÍ LIST IV.

VYTVÁŘENÍ STRAŠIDEL

Text písničky Máme rádi zvířata

Refrén

Máme rádi zvířata, zvířata, zvířata,
protože jsou chlupatá a mají hebkou srst.

(Srst, srst, srst, srst, srst, srst, srst)

1. sloka

V zoologické zahradě, zahradě, zahradě,
nehlaďte lva po bradě, ukousne vám prst.

(Prst, prst, prst, prst, prst, prst, prst)

2. sloka

Chybuje ten, kdo lvu skrz tu mříž svou ruku podá,
i když máme deset prstů, každého je škoda.

Refrén

Máme rádi zvířata, zvířata, zvířata,
protože jsou chlupatá a mají hebkou srst.

(Srst, srst, srst, srst, srst, srst, srst)¹

¹ *Máme rádi zvířata* [online]. 12. 10. 2016 [cit. 2023-02-08]. Dostupné z: <https://pisnicky-pro-deti.eu/mame-radi-zvirata/>

TEXT ZAZPÍVANÉ PÍSNĚ „MÁME RÁDI
ZVÍŘATA”

ABSTRAKT

MILFORTOVÁ, N. *Vybraná tvorba Miloše Kratochvíla ve volnočasové výchově ke čtenářství*. České Budějovice, 2023. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích, Teologická fakulta. Vedoucí práce H. Zbudilová.

Klíčová slova: Miloš Kratochvíl; volnočasová výchova; děti mladšího školního věku; metodické a pracovní listy; čtenářské lekce

Cílem bakalářské práce je představení tvorby současného autora knih pro děti a mládež, básníka, prozaika a scénaristy Miloše Kratochvíla a využití vybraných děl ve volnočasové výchově ke čtenářství. Práce je rozdělena na dvě části. Teoretická část představuje životopis, literární tvorbu autora a získaná ocenění. Dále je zde popsán oblíbený literární žánr autora a jeho specifika, cílová skupina a metody zvolené pro konkrétní práci s textem, které jsou využity v praktické části. Ta obsahuje přípravu a realizaci čtenářských lekcí, na které je vyhotovena sada metodických a pracovních listů, jejich ověření v praxi a reflexe.

ABSTRACT

Selected Works of Miloš Kratochvíl in Leisure Education for Reading

Keywords: Miloš Kratochvíl; leisure education; children of younger school age; methodology and worksheets; reading lessons

The aim of the bachelor thesis is to present the work of the contemporary author of books for children and youth, poet, novelist and screenwriter Miloš Kratochvíl and the use of selected works in leisure education for reading. The thesis is divided into two parts. The theoretical part presents the author's biography, literary work and awards. Furthermore, the author's favourite literary genre and its specifics, the target group and the methods chosen for specific work with the text, which are used in the practical part, are described here. This includes the preparation and implementation of reading lessons, for which a set of methodical and worksheets is prepared, and also their verification in practice and reflection.